

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Jana KOPECKÁ

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Vyčleněné prostředky ozbrojených sil ČR v rámci
Integrovaného záchranného systému ČR

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
Ing. et Mgr. Miloš Fiala, Ph.D.

Zpracovala:
Jana KOPECKÁ

září 2011

Abstrakt:

Název práce: Vyčleněné prostředky ozbrojených sil ČR v rámci Integrovaného záchranného systému ČR.

Cíle práce: popsat vývoj ozbrojených sil a současný stav Armády České republiky v jednotlivých obdobích od vzniku Československého státu až do roku 2005. Stručně charakterizovat činnost a vývoj Civilní ochrany od roku 1918 až do roku 2008. V krátkosti popsat významné mezníky ve vývoji Integrovaného záchranného systému ČR. Představit právní rámec, úkoly a hlavní složky IZS ČR. Vyjádřit součinnost mezi integrovaným záchranným systémem a Armádou České republiky se zaměřením na právní opory. Popsat principy a možnosti vyžadování a nasazování sil a prostředků AČR k záchranným nebo likvidačním pracím. Stručně charakterizovat jednotlivé záchranné útvary AČR, respektive jejich odřady, které jsou zahrnuty do plánované pomoci IZS ČR.

Metoda: sběr dat z dostupné literatury a informačních zdrojů z dané oblasti a následně jejich utřídění.

Klíčová slova: ozbrojené síly, Civilní ochrana, záchranné a výcvikové základny, síly a prostředky, Generální štáb.

Abstract:

Title: Assigned forces and assets of the Armed Forces within Integrated Rescue System of the Czech Republic.

Objectives of work:

- to describe the past development and current status of the Armed Forces of the Czech Republic over specific periods since establishment of independent Czechoslovakia until the year 2005;
- to briefly specify the development and role of Civilian Protection Force (equivalent of National Guard) within the period of 1918 until 2008;
- to point out the most significant milestones of Integrated Rescue System (IRS) development and to introduce a legal framework, core tasks and main bodies of Czech Republic IRS;
- to explain mutual relationship and cooperation between IRS and the Armed Forces of the Czech Republic in relation to legal aspects;
- to describe principles and procedures for requesting and deployment of Armed Forces assets assigned to rescue assistance and disaster relief operations;
- to briefly summarize Armed Forces rescue battalions, respectively their specific units allocated to overall Integrated Rescue System;

Method: collection of data using subject literature and IRS database with follow up analysis and selection.

Keywords: Armed Forces, rescue and training bases, assigned forces and assets, General Staff

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. et. Mgr. Miloši Fialovi, Ph.D. a Ing. et. Mgr. Josefu Viláškovvi za odborné vedení práce, za cenné rady a možnost využití jejich zkušeností z této oblasti.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jsem pouze literaturu uvedenou v seznamu bibliografické citace.

Jana KOPECKÁ

Svoluji k zapůjčení své bakalářské práce ke studijním účelům. Proším, aby byla vedena přesná evidence vypůjčovatelů, kteří musí pramen převzaté literatury řádně citovat.

<u>Jméno a příjmení</u>	<u>Číslo OP</u>	<u>Datum vypůjčení</u>	<u>Poznámka</u>

Obsah

1	Úvod	12
2	Dosavadní zpracování problematiky	14
3	Cíle, úkoly a metodika práce.....	18
4	Významné mezníky ve vývoji ozbrojených sil.....	20
4.1	Období 1918 – 1938.....	20
4.1.1	Armáda od vzniku státu do přijetí branného zákona r. 1920.....	20
4.1.2	Vznik unifikované armády a přijetí branného zákona	22
4.2	Období 1939 - 1945	24
4.2.1	Vládní vojsko.....	24
4.3	Období 1945 – 1989.....	27
4.3.1	Armáda po druhé světové válce.....	27
4.3.2	Ostatní ozbrojené složky státu	31
4.3.2.1	Sbor národní bezpečnosti.....	31
4.3.2.2	Závodní milice	31
4.3.2.3	Pohraniční a Finanční stráž.....	32
4.3.2.4	Vojska ministerstva vnitra	32
4.3.2.5	Vnitřní stráž	32
4.3.2.6	Lidové milice	33
4.4	Období 1989 – 2005.....	34
4.4.1	Armáda po roce 1989	34
4.4.2	Armáda po roce 1993	36
4.4.3	Profesionální armáda.....	38
4.4.4	Další složky ozbrojených sil ČR.....	39
4.4.4.1	Vojenská kancelář prezidenta republiky.....	39
4.4.4.2	Hradní stráž.....	39
5	Významné mezníky ve vývoji Civilní ochrany	40
5.1	Období 1918 – 1939.....	40
5.1.1	Organizace a působnost civilní protiletectvé ochrany	40
5.2	Období 1939 – 1945.....	41
5.3	Období 1945 – 1989.....	42
5.4	Civilní ochrana po roce 1989	43
6	Integrovaný záchranný systém ČR.....	47

6.1	Významné mezníky ve vývoji IZS ČR	47
6.2	Právní rámec a úkoly IZS	48
6.3	Složky Integrovaného záchranného systému	49
6.3.1	Hasičský záchranný sbor České republiky	49
6.3.2	Jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany	50
6.3.3	Zdravotnická záchranná služba	50
6.3.4	Policie České republiky	51
7	Součinnost AČR a IZS ČR	52
7.1	Právní opory pro součinnost AČR a IZS ČR	52
7.2	Vyžadování sil a prostředků AČR k záchranným pracím	53
7.3	Vyžadování sil a prostředků AČR k likvidačním pracím	53
7.4	Rozhodování o nasazení sil a prostředků AČR k záchranným a likvidačním pracím	54
7.5	Organizace řízení nasazených sil a prostředků AČR	55
7.6	Organizace řízení a velení v prostoru nasazení	55
7.7	Úloha Společného operačního centra MO	55
7.7.1	Odbor krizového řízení	56
7.7.2	Stálá směna Společného operačního centra MO	56
7.8	Krizový štáb Ministerstva obrany ČR	57
8	Síly a prostředky AČR ve prospěch IZS ČR	58
8.1	Popis jednotlivých odřadů 15. ženijní brigády Bechyně	59
8.1.1	Odřad pro nouzové ubytování	59
8.1.2	Odřad pro evakuaci a humanitární pomoc	59
8.1.3	Odřad pro pomoc technickou	59
8.1.4	Odřad pro zabezpečení sjízdnosti	60
8.1.5	Odřad pro terénní a zemní práce	60
8.1.6	Odřad pro dekontaminaci osob a techniky	60
8.2	Ostatní vyčleňované odřady AČR	60
8.2.1	Odřad pro průzkum a detekci látek CBRN	60
8.2.2	Zdravotnické odřady	61
8.2.3	Veterinární odřady	61
8.2.4	Letecké síly a prostředky	61
8.3	Materiální základna humanitární pomoci	61

9 Závěr	63
Seznam použité literatury	65

Seznam použitých zkratek

ZVV – Zemské vojenské velitelství
MNO – Ministerstvo Národní obrany
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
ZHN – zbraně hromadného ničení
USA – Spojené státy americké
NATO – Severoatlantická aliance
SNR – Slovenská národní rada
SNB – Sbor národní bezpečnosti
ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ČSLA – Československá lidová armáda
KSČ – Komunistická strana Československa
ČSFR – Československá federativní republika
S-KOS – Smlouva o konvenčních ozbrojených silách
AČR – Armáda České republiky
ČR – Česká republika
ČSR – Československá republika
KaNGŠ – Kancelář Náčelníka generálního štábu
CPO – Civilní protiletectká ochrana
MV – Ministerstvo vnitra
HÚ CO₁ ČR – Hlavní úřad Civilní ochrany České republiky
CO – Civilní obrana
CO₁ – Civilní ochrana
15. žzb – 15. ženijní zabezpečovací brigáda
zpr – záchranný prapor
žpr – ženijní prapor
MO ČR – Ministerstvo obrany České republiky
IZS – Integrovaný záchranný systém
ČNB - Česká národní banka
HZS – Hasičský záchranný sbor
JPO – Jednotky požární ochrany
PČR – Policie České republiky
NGŠ – Náčelník Generálního štábu

ČSSR – Československá socialistická republika

GI – Generální inspektorát

OSN – Organizace spojených národů

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

EU – Evropská unie

CBRN – Chemical Biological Radiological Nuclear

1 Úvod

Ozbrojené složky byly od nepaměti určené k vedení války. Postupem času se vytvořila ještě další skupina možného využití armády. Armáda zasahuje při živelních pohromách či jiných krizových situacích, plní humanitární úkoly, ať už vnitrostátní nebo mezinárodní, je nasazována k podpoře Policie České republiky v krizových situacích nevojenského charakteru. Vzhledem k tomu, že jde o úkoly, které přísluší jiným složkám veřejné správy, armáda je nasazena až v případě, kdy nejsou tyto složky schopny zvládnout situaci vlastními silami. Můžeme říci, že armáda zajišťuje v krizové situaci potřebnou podporu složkám veřejné správy. Nebojové úkoly armády jsou velmi významnou částí úkolů, jež ozbrojeným silám náleží. Zdá se dokonce, že s postupem času by mohla nebojová činnost armády převažovat nad bojovou. Právě proto bude ve středu zájmu mé práce součinnost AČR a IZS.

Impulesem pro vznik Integrovaného záchranného systému byly zřejmě rozsáhlé povodně na Moravě v roce 1997. Vzniklá situace jasně ukazovala na potřebu vytvořit komplexní záchranný systém, ve kterém budou jasně vymezeny práva a povinnosti jednotlivých složek. Tento předpoklad byl splněn přijetím soustavy tzv. krizových zákonů a vytvořením Integrovaného záchranného systému. Za nejvýznamnější zákon z této oblasti lze považovat zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, který mimo jiné rozčleňuje IZS na základní a ostatní složky. Vzhledem k tomu, že prioritou armády není ochrana obyvatel, ale zajištění obrany státu, jak vyplývá z ústavního zákona č. 110/1998 Sb., byla Armáda České republiky zařazena mezi složky ostatní. Přestože AČR není základní složkou IZS, má v jeho struktuře nezastupitelnou úlohu. Zejména pak její záchranné útvary, které se podílejí na záchranných a likvidačních pracích při živelních pohromách. Součinnost AČR a IZS je rovněž upravena soustavou tzv. krizových zákonů a dále doplněna o rámcové dohody řešící některé úseky této problematiky.

Do své práce jsem také zcela záměrně začlenila významné historické mezníky ve vývoji ozbrojených sil a to proto, abych čtenáři umožnila lépe pochopit současný stav armády. Dále se také zmiňuji o vývoji Civilní ochrany na našem území, byť civilní ochrana jako taková není prioritou armády, ale již od samotného vzniku československého státu je s ní určitým způsobem svázána.

Základním cílem je přehledný popis vývoje a současného stavu ozbrojených sil nejprve jako celku a následně v rámci IZS ČR. Sekundárním cílem práce je přiblížit veřejnosti armádu jakožto potřebnou složku IZS a poukázat na fakt, že i malá armáda je důležitou složkou moderního státu.

2 Dosavadní zpracování problematiky

Ozbrojené síly

Informace o vývoji armády v letech 1918 – 1939 mi poskytl především III. díl knihy Vojenské dějiny Československa. Obsahem tohoto dílu je historický vývoj vojenství na území Československa v období první republiky. Základním pramenem informací z tohoto díla pro mě byla zejména kapitola číslo jedna, z ní informace o vzniku samostatného státu, a dále pak počátky budování armády v tomto období. Informace o unifikované armádě a přijetí branného zákona dne 19. března 1920 jsem čerpala z kapitoly číslo tři této knihy, kde je na několika stranách popsán vznik unifikované armády.

Další etapou vývoje armády je období protektorátu Čech a Moravy a s ním zřízení vládního vojska. O organizaci a vzniku vládního vojska je zmínka ve IV. dílu Vojenských dějin Československa. Zabývá se jím kapitola číslo čtyři. Vládnímu vojsku věnuje pozornost také kniha s názvem Vládní vojsko 1939 – 1945. Vlastenci či zrádci? od Miroslava Kalouska.

Budování armády v období 1945 – 1989 a vznik a přijetí nového branného zákona je zpracováno v V. díle Vojenských dějin Československa. Právní otázky v tomto období řeší přímo dílo autorů Zbyňka Šína a Augustina Hubky Branná politika a zákonodárství ČSSR. Období zápasu Komunistické strany Československa a výstavbu nové československé armády jako armády národní, demokratické a lidové je velmi dobře zpravováno v knize autora Pavla Draška pod názvem Československá armáda v národním a demokratické revoluci 1945 – 1948.

Období po svržení komunistického režimu lze rozdělit do dvou rozdílných vývojových etap resortu obrany: na dobu do roku 1993 a po roce 1993, kdy došlo k rozdělení ČSFR. V souladu s touto změnou byly v ozbrojených silách odstartovány procesy jako redislokace, reorganizace a redukce s následnou personální restrukturalizací. Proces personální transformace ozbrojených sil je fakticky a ciferně popsán v knize Personální vývoj v resortu obrany 1990 – 2001 od autorů Felixe Černocho a Karla Královce. Další významné personální a dislokační změny resortu

obranu a armádu, především přechod od základní vojenské služby k plně profesionální armádě, jsou celkem přehledně zaznamenány v Ročenkách ministerstva obrany.

V otázkách profesionalizace ozbrojených sil mi pomohla publikace Bohuslava Pernici Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie, zkušenosti. Poznatky o reformách ozbrojených sil a také o nebojovém využití armády jsem ještě doplnila články publikovanými ve Vojenských rozhledech a měsíčníku MO ČR A-report.

V tomto období dochází také k právním úpravám v oblasti branného zákonodárství, avšak, jak bylo pro tuto dobu zcela typické, některé zákony byly přijímány ve velkém shonu a mnohdy docházelo k nekompatibilitě jednotlivých předpisů. V této oblasti mi jako přehledný zdroj informací opět posloužily Ročenky MO ČR a již výše zmiňovaná kniha Personální vývoj v resortu obrany, která se touto otázkou zabývá.

Civilní ochrana

Historii Civilní ochrany, respektive její jednotlivá vývojová období lze studovat z Vojenských dějin Československa III. – V. díl, avšak v publikacích tomu není věnován příliš velký prostor. Pro získání materiálů z období 1918 – 1989 jsem proto využila především Referát speciálního fondu Historického vojenského ústavu v Praze.

Vývoj Civilní ochrany po roce 1989 zaznamenal stejně jako vývoj ozbrojených sil významné změny, ať už právní nebo organizační. Pro studium této oblasti, tedy situace po roce 1989, jsem využila Ročenky MO ČR a články z Vojenských rozhledů a A-reportu, kde jsou zaznamenány dislokační, organizační a právní úpravy polistopadové situace. K získání přehledu o struktuře, působnosti a funkčnosti jednotlivých záchranných útvarů, mi pomohla publikace Záchranné a výcvikové základny AČR. Nedílnou součástí záchranných útvarů je ženijní vojsko, jehož vývoj je zdokumentován v díle Ludvíka Doležala a Lubomíra Kroupy Ženijní vojsko, které se stalo mou hlavní oporou při zkoumání vývoje ženijního vojska.

Integrovaný záchranný systém

Problematice vzniku, struktury, principů a činnosti Integrovaného záchranného systému se věnuje velké množství publikací. Z publikací vydaných u nás se pro mě stala stěžejní kniha s názvem Některé otázky ochrany společnosti (Linhart, 2005). Autor se nezabývá pouze vývojem ochrany společnosti, ale řeší zde také otázky z oblasti IZS, ať už historického nebo součinnostního charakteru. Nedílnou součástí funkčnosti celého systému je jeho právní úprava. Legislativní rámec je přehledně zpracován v publikaci Krizové řízení (Vilášek, 2009). Kniha mi umožnila lépe pochopit úlohu státu a veřejné správy při přípravě nebo řešení krizových situací.

IZS by nemohl fungovat bez dostatečně dynamické právní úpravy a informačního managementu. Poznatky k této oblasti jsem čerpala z publikace Informační management v bezpečnostních složkách. Autoři Luděk Lukáš, Petr Hruža a Milan Kný v jedné z kapitol popisují informační systémy pro krizové řízení, integrovaný záchranný systém a bezpečnostní management.

I když z uvedených publikací mám poměrně dostatečný přehled o IZS, pro úplné pochopení úlohy státu, veřejné správy a součinnosti jednotlivých složek bylo nutné provést studii tzv. krizových zákonů.

Součinnost AČR a IZS

Zatímco IZS je komplexně a přehledně zpracován v dostatečném množství publikací, součinnosti IZS a AČR se mnoho pozornosti nevěnuje. Nejvíce informací z této oblasti mi poskytla monografie Z. Rosické Armáda České republiky a ochrana obyvatelstva v rámci IZS. Monografie řeší otázky krizového řízení a zapojení jednotek AČR do IZS. Dalším důležitým dokumentem pro zpracování této kapitoly pro mě byly Směrnice náčelníka generálního štábu AČR z let 2003 - 2011, které stanovují podmínky a zásady nasazování sil a prostředků AČR v případě vzniku krizové situace nevojenského charakteru.

Síly a prostředky AČR ve prospěch IZS

K této tématice mi poskytly informace Ročenky MO ČR z let 2000 – 2009, kde jsou popsány především strukturní a personální záležitosti této oblasti. Ty jsem pak

doplnila o poznatky z publikace Záchrané a výcvikové základny AČR, kde je mimo jiné velmi pečlivě zpracována oblast materiálních základů humanitární pomoci.

Informace o jednotlivých druzích a typech techniky, kterými AČR disponuje a nasazuje je v případě potřeby ve prospěch IZS, mi poskytly publikace Vojenské záchrané útvary – možnosti využití, Úloha a vybavení vojenského záchraného útvaru Bučovice, 15. ženijní záchraná brigáda. Autoři zde na modelových situacích mimořádných událostí prezentují přehled možných řešení záchraných nebo likvidačních prací prostředky AČR.

3 Cíle, úkoly a metodika práce

Cíle práce

Primárním cílem bakalářské práce je přehledný popis vývoje a současného stavu ozbrojených sil nejprve jako celku a následně v rámci IZS ČR.

Specifické cíle práce jsou:

- popis významných mezníků vývoje ozbrojených sil a Civilní ochrany na našem území,
- stručný popis vývoje IZS ČR, jeho legislativní úpravy a základních složek,
- podrobnější popis součinnosti AČR a IZS ČR.

Teoretické zdůvodnění

Prvořadým cílem práce je podat ucelený přehled o vývoji a současném stavu ozbrojených sil s následným popsáním součinnosti AČR a IZS. Druhořadými cíly práce jsou především představení AČR jakožto potřebné složky moderního státu směrem k veřejnosti, ale zároveň také informování nejen laické veřejnosti o oblasti součinnosti IZS a AČR, což jsou informace, které by pro laickou veřejnost mohly být těžko dostupné.

Metodologie

1. Vyhledávání, shromažďování literárních pramenů.

Potřebnou literaturu mi poskytne knihovna Posádkového velitelství Praha, prezentační a informační centrum MO ČR, Vojenský historický ústav a Referát speciálního fondu Vojenského historického ústavu Praha. Další potřebná data pro práci zajistím prostřednictvím intranetového portálu ŠIS AČR.

2. Třídění a výběr informací.

Materiály, které získám, prostuduji, roztřídím a následně z nich vyberu informace potřebné pro bakalářskou práci.

3. Zpracování vybraných informací.

Vybrané informace sepíši v logickém a systematickém pořadí podle předem stanovené osnovy.

Rozsah platnosti

Tato bakalářská práce může zájemcům o IZS ČR přinést zajímavé informace z oblasti součinnosti AČR a IZS, zejména pak z oblasti vyžádání sil a rozhodování o nasazení. Vzhledem k tomu, že dokumenty a informace z této oblasti jsou zpravidla běžné veřejnosti těžko dostupné a i orientace v legislativě je pro laickou veřejnost dosti náročná, mohla by právě tato práce být přínosem nejen pro odborníky, ale také pro běžnou populaci. Dále se může stát vodítkem pro učitele základních a středních škol, které mají ve svých vzdělávacích plánech začleněnu problematiku ochrany obyvatelstva.

4 Významné mezníky ve vývoji ozbrojených sil

4.1 Období 1918 – 1938

4.1.1 Armáda od vzniku státu do přijetí branného zákona r. 1920

Zárodky československé armády se začaly formovat již před vznikem samotného státu. Národní výbor ještě před 28. říjnem získal v řadách policie i četnictva své důvěrníky. Tím si zabezpečil, že po převratu mohl prakticky bez potíží převzít téměř celou organizační strukturu bezpečnostních složek. Koncem léta 1918 začal také učitel pražské katedry, setník Jaroslav Rošický z pověření A. Rašína a Dr. J. Scheinera, připravovat na převrat několik důstojníků pražské posádky. Důstojníci z Rošického skupiny byli označováni jako Vojenská sekce Národního výboru a měli spíše organizační charakter. První vojenské oddíly vznikaly právě za pomoci této skupiny z řad rakousko-uherských vojáků a poddůstojníků pobývajících legálně či nelegálně v Praze. Další součástí nově vznikajících vojenských útvarů byli dobrovolníci z řad Sokolů, Dělnických tělovýchovných jednot a jiných polovojenských organizací. Tyto první vojenské jednotky se nazývaly Národní stráž (Kol., 1987 s. 20).

Pražský Národní výbor dne 30. října zřídil Výbor národní obrany a jeho vedení svěřil do rukou starosty sokola Dr. J. Scheinera. Toto rozhodnutí poukazuje také na skutečnost, že nově vznikající jednotky byly tvořeny převážně z řad Sokolů, dělníků a studentů. Dne 5. listopadu, na jednání Národního výboru, byla projednána vzniklá vojenská situace. Na základě tohoto jednání byl stanoven celkový rámec nové armády. Armáda měla být vytvořena na přechodnou dobu v síle 72 000 mužů, což činilo celkem 6 brigád o pěti až šesti praporech a zahrnovala několik speciálních jednotek. Situace pro vznik takto velké armády nebyla příliš příznivá, vojáci byli vyčerpaní po čtyřech letech války a postrádali nadšení pro vojenskou službu v nově se rodící armádě. Nadšení nechybělo dobrovolnickým jednotkám z řad Sokolů, dělníků a studentstva, avšak zde byl jiný problém. Tyto jednotky postrádaly vojenské zkušenosti a znalosti. Československo mělo tedy po svém vzniku velmi malou vojenskou sílu. Národní výbor a později i vláda proto doufaly v brzký návrat zahraničních jednotek. První legionářské oddíly přijely z Itálie až v druhé polovině prosince 1918. Z Francie se československá zahraniční vojska začala vracet začátkem ledna 1919.

Československu tedy nezbylo nic jiného, než začít budovat vlastní ozbrojené síly na základě rakouského systému (Kol., 1987 s. 21 - 27).

Tato skutečnost ovlivnila vývoj armády jak z hlediska organizace, tak z hlediska velení. Byl zrušen Výbor národní obrany v čele s Dr. J Scheinerem. Dne 18. prosince zaniklo také vrchní vojenské velitelství, kde působil jako velitel bývalý rakouský podmaršálek Jan Diviš. Úkoly těchto dvou institucí převzalo 15. listopadu 1918 Ministerstvo národní obrany. Do funkce ministra národní obrany byl ustanoven V. Klofáč. Byly také v plném rozsahu převzaty základní rakouské branné zákony, systém náhradních těles a velitelství. Převzetí rakouských branných předpisů ovlivnilo organizaci armády (Kol., 1987 s. 24 – 26).

U vojenských těles nebyl problém s použitím rakouského systému. To však neplatilo na úrovni vyšších velitelství. Problém vyvstal zejména na Moravě a na Slovensku, kde hranice sborových oblastí překračovaly hranice nového státu. To ale nebyl jediný důvod, proč likvidovat rakouský systém. U Litoměřického velitelství IX. sboru hrozilo nebezpečí, že bude nápomocno snahám německého separatistického hnutí. Systém sborových oblastí byl tedy pro nový stát nevyhovující, proto ho postupně nahradil systém zemských vojenských velitelství. Počet ZVV byl definitivně ustanoven rozhodnutím MNO 25. října 1919 na čtyři. Byly to pražské ZVV velitelství pro Čechy, brněnské ZVV pro „Moravu a Slezsko“, bratislavské ZVV pro Slovensko a užhorodské ZVV pro Podkarpatskou Rus (Kol., 1987 s. 26).

Budování nové armády se ze začátku potýkalo ještě s jedním problémem, s francouzskou vojenskou misí, která měla pomoci organizovat výstavbu nové armády. Dr. E. Beneš jednal s Francií, jakožto s nejsilnějším spojencem, o vyslání této mise již v listopadu 1918. Potíž byla v tom, že největší počet československých legionářů byl v Itálii, kde byly dvě divize a nově se formujících padesát pět praporů domobrany. Právě z tohoto důvodu se Itálie ucházela o získání vznikajícího československého státu do své moci. T. G. Masaryk si byl zápasu mezi Francií a Itálií vědom. Situaci vyřešil tím, že 14. února 1919 uzavřel dohodu s Francií, a tím podřídil velení československé armády francouzskému maršálu Foschovi. Mise měla tři hlavní úkoly: vytvořit 1) MNO, 2) generální štáb, 3) školy pro štáby, důstojníky a střediska výcviku (Kol., 1987 s. 21).

4.1.2 Vznik unifikované armády a přijetí branného zákona

Vývoj československé armády byl výrazně ovlivněn francouzskou misí. Postavení francouzské mise vycházelo z dohod uzavřených na počátku roku 1919 a bylo umocněno 4. června téhož roku, kdy prezident T. G. Masaryk jmenoval náčelníka francouzské mise generála Pelého nejvyšším velitelem československé armády (Kol., 1987 s. 101).

Program unifikace jednotek, které vznikly z bývalých rakouských náhradních těles a československých legií, byl sestaven misí již v polovině roku 1919. Francouzská mise musela otázky unifikace, ač nerada, konzultovat s důstojníky československých legií, a hlavně také s bývalými rakouskými odborníky, protože právě oni znali domácí prostředí a rakouský systém, na jehož základě se armáda budovala. Je nutné podotknout, že i když probíhala jistá spolupráce, tak rozhodující a konečné slovo měla francouzská vojenská mise. Velení československé armády se totiž v té době zcela nacházelo pod jejím vlivem (Kol., 1987 s. 21, 29, 101).

Spory mezi francouzskými, československými a rakouskými odborníky však neprobíhaly pouze v otázkách budování armády, ale také kvůli nepochopitelnému poměru mezi platy francouzských a československých důstojníků. Francouzi pobírali v té době 7x vyšší plat než důstojníci československé armády. Francouzská vojenská mise měla být orgánem pro sjednocení důstojnického sboru, který byl tvořen rakouskými a legionářskými důstojníky, a měla za úkol unifikovat armádu ve všech směrech (Kol., 1987 s. 102). Z výše uvedeného však vyplývá, že se právě ona stala nositelem nerovnoprávnosti mezi důstojníky.

Unifikaci neprovázely problémy pouze na stupni velení, ale také u samotných jednotek. Byla zde jasně hmatatelná nevhodnost mezi důstojníky a poddůstojníky bývalé rakouské armády a legionáři. Tyto neshody vedly prezidenta republiky a MNO k vydání rozkazů, které připravovaly vytvoření jednotné armády (Kol., 1987 s. 102).

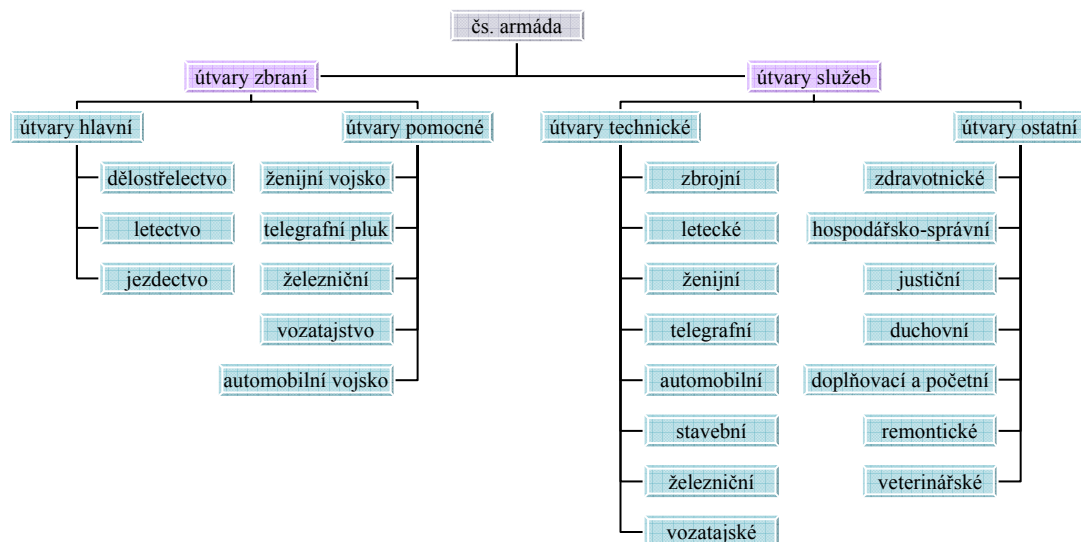
Národním shromážděním byl schválen 19. března 1920 branný zákon č. 193/1920 Sb., ve kterém byla stanovena všeobecná branná povinnost, čtrnácti měsíční pravidelná vojenská služba s přechodným prodloužením (do r. 1922) o deset měsíců,

tedy na dva roky. Byl zde také stanoven mírový stav armády na 15 000 mužů. Systém doplňování byl převzat z bývalého Rakouska – Uherska. V roce 1919 došlo ke zrušení zeměbrany a domobrany, což byl předpoklad k zavedení nového členění armády na:

- aktivní armádu, která představovala mírový základ armády a zároveň sloužila jako rámcový základ pro vytváření armády válečné.
- I. zálohu, která byla tvořena vojenskými osobami do čtyřiceti let a sloužila k doplnění aktivní armády v době války.
- II. zálohu, tu tvořily vojenské osoby od čtyřiceti do padesáti let a byla určena v případě války ke strážní službě a k hrazení ztrát (Kol., 1987 s. 102 - 104).

Páteří doplňovacího systému se stalo čtyřicet osm doplňovacích okresů, tedy jeden pro každý pluk. Dlouho diskutovanou otázkou byl princip doplňování jednotlivých pluků. Nabízely se dvě varianty: teritoriální a exteritoriální. Teritoriální doplňování spočívalo v nástupu branců k vojenskému tělesu, které bylo nejbližší jejich domovu. Zatímco exteritoriální způsob povolával brance ze zemědělských oblastí do městských posádek a naopak. I když z hlediska mobilizace byl tento způsob méně výhodný než teritoriální, byl nakonec zvolen (Kol., 1987 s. 102 - 104).

Po unifikaci byly útvary československé armády děleny dle úkolů takto:

Zvláštní postavení ve struktuře armády zaujímal vojenské školství a dále také vědecké a výzkumné ústavy (Kol., 1987 s. 104).

Další významné strukturální a teritoriální změny v československé armádě se odehrály v letech 1935 – 1938. Realizace organizačních změn vedla tehdy k postupné transformaci mírové armády na armádu válečnou. Nevyhovující pro funkčnost válečné armády bylo také rozdělení území státu na čtyři zemské vojenské obvody, proto bylo v roce 1935 území zemských vojenských obvodů rozděleno na sedm sborových oblastí. V průběhu let 1935 – 1939 se zvýšil počet divizních oblastí o pět, z původních dvanácti na sedmnáct. Velký podíl na těchto změnách mělo schválení výzbrojního programu 5. června 1936 a s ním schválení výstavby opevnění. Již v roce 1935 byla válečná armáda rozdělena na „armádu krycí“ a „armádu manévrovací“. Zatímco armádu krycí měli tvořit jednotky mírové armády, které byly určeny především k ochraně a obraně státní hranice, tak manévrovací armádu měly tvořit jednotky záložní, které měly být postaveny až v případě mobilizace. Rozdělením armády na tyto dvě části bylo také obrazně rozděleno území státu na prostor krycí a manévrovací. Závěrečné změny v organizaci válečné armády, hraničního pásma a hraniční oblasti byly uskutečněny počátkem roku 1938 (Kol., 1987 s. 381 – 387).

4.2 Období 1939 - 1945

4.2.1 Vládní vojsko

O likvidaci samostatného československého státu bylo rozhodnuto A. Hitlerem a politickými špičkami nacistického Německa ve dnech 11. – 13. března 1939, kdy byl vydán rozkaz o uskutečnění plánu „Zelený“, což byl krycí název pro likvidaci čs. státu. Tímto rozhodnutím a následným vstupem říšské branné moci na území Československa dne 15. března 1939 se začala psát jedna z nejzávažnějších kapitol dějin našeho státu. Výnos vůdce a říšského kancléře RP 06/39 ze dne 16. března o zřízení Protektorátu Čechy a Morava znamenalo stvrzení zániku Československé republiky (Kol., 1988 s. 41 – 42). Výnos také zpečetil likvidaci československé branné moci. Článek sedm tohoto výnosu uváděl, že protektorát nepotřebuje armádu, protože jeho území je pod vojenskou ochranou Velkoněmecké říše. Svěření ochrany protektorátu říši bylo řešeno v prvních dvou odstavcích Hitlerova výnosu RP 06/39. Odstavec tři dovoľoval protektorátu zřízení vlastních sborů, které měly zabezpečit vnitřní bezpečnost a pořádek. Organizaci, výzbroj a výstroj těchto sborů však měla pevně v moci říšská vláda (Kalousek, 2002 s. 10).

V dalších měsících roku 1939 se okupanti postupně zmocnili veškerého armádního majetku včetně moderní výzbroje československé armády a rozvinutého zbrojního průmyslu. Rušení armády znamenalo postupné propouštění tisíců vojáků z povolání, dělesloužících a civilních zaměstnanců, proto hlavním úkolem bylo nalézt zaopatření pro tyto osoby. Tato situace byla vyřešena vládním nařízením ze dne 6. června 1939 č. 139/1939 Sb., o umístování a jiném zaopatření zaměstnanců vojenské správy a dělesloužících. Nařízení přesně stanovilo způsob, jakým se propuštěné osoby budou převádět do různých oborů veřejných služeb. Pracovní místa byla vojákům z povolání přidělena a oni je bez udání a vysvětlení důvodů nemohli odmítnout. Zároveň také vymezovalo obory, do kterých tyto osoby nesměly nastoupit (Kalousek, 2002 s. 10 – 13).

Fáze likvidace armády byly určeny následovně:

- do 31. července 1939 zrušit útvary, ústavy, úřady a velitelství divizí;
- do 30. září 1939 zrušit velitelství sborů;
- do 31. prosince 1939 zrušit MNO (Kalousek, 2002 s. 11).

Začátek likvidace byl pod taktovkou gen. J. Syrového, následoval ho gen. A. Eliáš a od 7. září 1939 tento úkol dostal gen. J. Hrabčík (Kalousek, 2002 s. 11).

Zřízení vládního vojska vyplývalo z výnosu A. Hitlera ze dne 16. března 1939. Souhlas k jeho budování dal vůdce a říšský kancléř dne 18. března při jednání s K. H. Frankem ve Vídni (Kol., 1988 s. 42). Počet byl Hitlerem stanoven na 8000 mužů, avšak náčelník generálního štábu německých pozemních vojsk gen. F. Halder počet snížil o tisíc mužů. Protektorátní vláda vydala rozhodnutí o zřízení vládního vojska 25. června 1939 a zveřejnila ho ve svém nařízení č. 216/1939 Sb. Výstavba vládního vojska byla zcela podřízena požadavkům německých orgánů. Jednotky spadaly do podřízenosti gen. E. Friderici, vrchního zmocněnce říšské branné moci, jehož zásluhou byl změněn název z „české vládní vojsko“ na „vládní vojsko“ (Kalousek, 2002 s. 12 – 13).

Vládní vojsko bylo tvořeno vojáky z povolání s délkou služby 25 let. Základem vládního vojska se stali rotmistři (2935 mužů), dělesloužící poddůstojníci (2515 mužů) a důstojníci (490 mužů) bývalého MNO a další bývalí vojáci československé armády, kteří byli do vládního vojska přemístěni na základě vládního nařízení č. 139/1939 ze

dne 6. června 1939, tedy rozkazem. S vojákyněmi se ve vládním vojsku nepočítalo. Další doplňování vládního vojska probíhalo na bázi dobrovolnosti. Dělo se tak v letech 1940 – 1943 (Kalousek, 2002 s. 13, 15).

Z nařízení č. 216/1939 Sb. vyplývá, že velitelem vládního vojska byl prezident státu. Vojsku velel prostřednictvím předsedy vlády. Nejvyšším řídicím orgánem byl generální inspektorát, jehož vedením byl pověřen gen. J. Eminger. Generální inspektorát byl dále tvořen I. a II. zástupcem GI, štábem, oddělením organizačním, výcvikovým, osobním, materiálním, zdravotnickým, intendantním, správním a styčným, které sloužilo pro styk se zplnomocněncem říšské branné moci, dále pomocným úřadem a pomocnou rotou. Generální inspektorát měl v podřízenosti tři inspektoráty – v Praze, Hradci Králové a Brně. Inspektoráty měly v podřízenosti dvanáct praporů vládního vojska. Prapory byly samostatná vojenská a hospodářská tělesa tvořená čtyřmi rotami o třech četách (Kalousek 2002 s. 14, 19 – 21).

Výzbroj vládního vojska byla tvořena pouze lehkými zbraněmi – pistole, pušky, bodáky a šavle. Granáty, trhaviny nebo těžké zbraně nedostali vojáci vůbec, okupanti se totiž obávali možného zneužití zbraní při otevřeném povstání, a proto bylo vyzbrojení české vojenské jednotky spíše symbolické. Vzhledem k tomu, že nošení stejnokroje československé armády bylo dnem 1. srpna 1939 zakázáno, museli vojáci docházet do zaměstnání v civilu, a až tam oblékat uniformu. Generální inspektor a krojová komise problém se stejnokrojem vyřešili velmi brzkně, již 9. srpna 1939 se tiskly nové stejnokrojové předpisy. Stávající uniformu čs. armády krojová komise pozměnila tak, aby se co nejvíce podobala německé uniformě (Kalousek, 2002 s. 24 – 25).

Úkol vládního vojska byl stanoven nařízením RP 06/39, kde se v článku sedmém odstavci třetím hovořilo o zřízení protektorátní jednotky, která bude spolupůsobit při udržování vnitřní bezpečnosti a pořádku. Vládní vojáci byli především využíváni k odstraňování následků živelních katastrof, dále pak k různým pracím, ať už ve prospěch protektorátních úřadů nebo wehrmachtu. Od roku 1940 bylo vojsko využito ke střežení železničních úseků určených dohodou s říšským protektorem (Kalousek, 2002 s. 26 - 28).

Obavy z vojenské síly vládního vojska měl především K. H. Frank, protože se nacházelo na území, jež náleželo do jeho správy. Velmi usilovně se snažil prosadit využití vládního vojska mimo území protektorátu. Jeho snaha byla neúspěšná (Kalousek, 2002 s. 43). Situaci změnilo až odhalení ilegální činnosti na I. inspektorátu.

Zavládly obavy z možného zneužití vládního vojska při povstání, proto proběhl ve dnech 24. května a 25. května 1944 přesun jedenácti praporů vládního vojska do severní Itálie (Marek, 2003 s. 297). Tím ale nebyl tento problém zdaleka vyřešen, vládní vojáci velmi často dezertovali k italským partyzánským oddílům. Tato počínání přiměla Němce k odzbrojení vládního vojska a dále bylo používáno již jen jako pracovní jednotky (Marek, 2003 s. 300).

Vládní vojsko ukončilo svou činnost dne 11. května 1945 na rozkaz ministra S. Ingra. Hlavní štáb čs. armády vydal rozkaz, na jehož základě byli příslušníci vládního vojska postupně začleněni do ostatních jednotek čs. armády (Marek, 2003 s. 303).

4.3 Období 1945 – 1989

4.3.1 Armáda po druhé světové válce

Kapitulace fašistického Německa 9. května 1945 znamenala konec druhé světové války v Evropě. Ukončení války a obnovení samostatnosti Československa s sebou přineslo mnoho vnitropolitických, hospodářských a geografických změn, které zásadně ovlivnily vývoj československé armády.

Právní normy, které byly vydané do 29. září 1938, tedy v době předmnichovské republiky, byly obnoveny na základě ústavního dekretu prezidenta republiky č. 11/1944. Výstavba nové armády je organizovaná především podle branného zákona č. 193/1920 Sb., proto také byla organizována jako armáda pravidelná (Kol., 1989 s. 34 – 35). Obranu československé republiky upravoval zákon č. 131/1936 Sb., o obraně státu (Šín, Hubka 1980 s. 26). Další vývoj právního řádu v oblasti obrany a ozbrojených sil ovlivnila komunistická ideologie.

Dne 4. dubna 1945 byla prezidentem republiky Dr. E. Benešem, respektive jeho dekretem jmenována první vláda Národní fronty. Ministrem národní obrany byl

jmenován velitel 1. čs. armádního sboru v SSSR generál L. Svoboda. Na prvním vládním zasedání dne 5. dubna 1945 byl přijat Košický vládní program, který velmi významně ovlivňoval další výstavbu ozbrojených sil (Kol., 1989 s. 18). Košický vládní program představoval souhrn reálných zásad a principů, které se staly oficiální státní oporou v otázkách budování nové armády a obrany státu. Podle Košického vládního programu měla být nová armáda vystavěna na antifašistickém, lidovém a demokratickém principu. Jejím základem se proto staly odbojové složky, 1. čs. armádní sbor v SSSR, čs. letci, obrněná brigáda ve Francii, slovenští a čeští partyzáni a povstalecká vojska na Slovensku, tedy jednotky, které bojovaly proti fašismu doma i v zahraničí a které byly jako jediné schopny tyto požadavky splnit. Nejvýznamnější postavení v tomto základu měly jednotky ze SSSR, zejména 1. čs. armádní sbor (Drška, 1979 s. 17). Třetí zásada tohoto dokumentu stanovovala, že nová československá armáda bude budována po vzoru Rudé armády. Tím měla být zabezpečena co nejužší česko-sovětská spolupráce. V programu byla, mimo jiné, řešena také otázka rovnoprávnosti Čechů a Slováků v nové armádě, postavení žen v československých jednotkách a otázka volebního práva vojáků. Prosazením aktivního i pasivního volebního práva vojáků, přestala být armáda apolitickou. Komunisté také vytvořili ve všech jednotkách funkci tzv. osvětového důstojníka, který měl vojáky politicky ovlivňovat. Realizace bodů Košického programu vedla k dalšímu upevnění a prohloubení vlivu komunistů na budování armády (Kol., 1989 s. 30 – 52). Je dlužno ještě podotknout, že armáda až do 31. prosince 1945 byla budována ve stavu branné pohotovosti, který byl vyhlášen vyhláškou č. 183 Sb. dne 23. září 1938.

Boj komunistů o moc vyvrcholil v únoru 1948. Postoj armády v prohlubující se politické krizi byl dán projevem ministra Národní obrany dne 23. února 1948 v Obecním domě v Praze, kde prohlásil že, „nová armáda nesmí být ničím oddělena od lidu“ (Kol., 1989 s. 248). S nástupem komunistického režimu započalo budování armády na principech socialistického typu. Významnou oporou při tomto budování bylo SSSR a jeho ozbrojené síly. V armádě socialistického typu nebylo místo pro důstojníky, kteří nesouhlasili se socialistickými přeměnami, a proto byli hromadně propouštěni. Kádrovou očistu prováděly na návrh akčních výborů vojenské služební orgány na základě zákona č. 213/1948 Sb. Svoji nepolitičnost armáda ztratila již přijetím Košického vládního programu v roce 1945 a tímto zásahem pozbyla také svoji

nadstranickost (Kol., 1989 s. 51, 316 – 322). Další vývoj armády byl tedy v kontinuitě se socialistickými zásadami a principy, které se opíraly o SSSR.

Po únoru 1948 bylo také třeba změnit dosavadní právní rámec Československé republiky. Již 9. května 1948 byla schválena nová Ústava jako ústavní zákon č. 150. Obraně státu se v Ústavě věnoval především § 34 první kapitoly, který stanovil že „obrana státu a jeho lidově demokratického zřízení je vrcholnou povinností každého občana. Služba v lidově demokratické armádě je pro každého občana nejvyšší ctí“ (Kol., 1989 s. 290). Své novelizace se také dočkal branný zákon z roku 1920, který byl nahrazen novým branným zákonem č. 92/1949 Sb. Zákon zcela jasně určoval „třídní charakter a poslání ozbrojených sil“ jakož to mocenského nástroje diktatury komunistické strany. Upravoval společenské vztahy, vojenskopolitické principy, činnosti institucí, povinnosti občanů a také stanovil rovnoprávnost muže a ženy ve vztahu k obraně Československa (Šín, Hubka, 1980 s. 57).

V souvislosti s těmito změnami byly provedeny na počátku padesátých let i změny ve vnitřních řádech armády. Nové základní řády a interní předpisy byly velmi ovlivněny sovětskými předpisy.

Organizační struktura armády rozdělila území Československa na čtyři vojenské oblasti. Oblasti měly svá velitelství se sídly v Praze, Táboře, Brně a Bratislavě. Pod každou oblastí byly dva armádní sbory, přičemž každý sbor měl dvě pěší divize. V každé oblasti kromě dvou podřízených sborů byly také přímo podřízené svazky a útvary: tanková, těžká dělostřelecká, protitanková, minometná a ženijní brigáda, protiletadlová, dělostřelecká brigáda a ženijní pluk. Hlavní základ bojové síly představovala pěchota. Z předmnichovské armády byl převzat doplňovací systém. Materiální a technické vybavení armády bylo částečně poskytnuto Sovětským svazem (Kol., 1989 s. 52 – 66).

Po únoru 1948 byly v armádě provedeny organizační a dislokační změny a to především za tím účelem, aby splňovaly požadavky armády socialistického typu. Území státu i nadále zůstalo rozčleněno do čtyř vojenských oblastí, avšak každá oblast disponovala pouze jedním armádním sborem, kromě první. Československá armáda se

v roce 1948 skládala z pozemního vojska a vojenského letectva. Dislokační změny se týkaly především přesouvání vojsk k západní hranici, aby došlo k posílení její obrany. K této potřebě byla na základě zákona č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic zřízena Pohraniční stráž. V tomto období byla materiální a technická výstavba armády značně složitá. Stávající armáda disponovala technickým vybavením, které bylo značně opotřebované, poškozené a mnohdy nefunkční. Výstroj na tom byla podobně. Problém byl řešen dvěma postupy. Pro okamžité odvrácení nebezpečí, které plynulo ze snížení bojeschopnosti jednotek v pohraničí, proběhlo urychlené přezbrojení v rámci republiky. Pro dlouhodobé zabezpečení armády kvalitní výzbrojí proběhla jednání se Sovětským svazem o možné pomoci (Kol., 1989 s. 300 – 316).

Organizace armády až do roku 1955 neprošla žádnými dalšími závažnými změnami. V roce 1955 byla vytvořena vojska protivzdušné obrany státního území, jejíž součástí byly jednotky protiletadlové, dělostřelecké, hlásné služby, spojovací služby a útvary stíhacího letectva. Dále proběhla postupná motorizace svazků, s rostoucí hrozbou použití jaderných a chemických zbraní byl také kladen zvýšený důraz na zlepšení ochrany jednotek proti ZHN. Na základě dohod byla Sovětským svazem i nadále do československé armády dodávána vojenská technika. Došlo také ke značnému rozvoji československého zbrojního průmyslu, a proto byl Sovětský svaz požádán o pomoc při zavedení licenční výroby materiálu Rudé armády (Kol., 1989 s. 530 – 548). V dalších letech byla výstavba ozbrojených sil přímo v rukou vrcholných stranických orgánů.

Vývoj výstavby ozbrojených sil byl ovlivněn také zahraničním politickým děním. Zejména pak vývojem vztahů mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem. Počátky pozdějšího soupeření těchto dvou velmocí byly zasety již bezprostředně po ukončení druhé světové války. Spojené státy měly poněkud jiné představy o uspořádání poválečného světa než Sovětský svaz, proto postupně ustupovaly od spolupráce se Sovětským svazem. Stupňující se boje o politický charakter světa mezi USA a SSSR vyústily ve vyhlášení studené války. Projev W. Churchila, který se stal otevřeným vyhlášením studené války, tak odstartoval nové kolo horečného zbrojení, ve kterém hlavní roli sehrávaly jaderné zbraně a letecké síly, které měly být hlavními nosiči jaderných pum. USA jaderným arzenálem disponovaly

již od roku 1945, což jim zaručovalo jistou vojenskou převahu. Situace se však změnila koncem roku 1949, kdy SSSR poprvé vyzkoušel svou vlastní atomovou zbraň. Tato skutečnost vedla k obratu poměru sil ve světě. Dalším významným momentem studené války, který ovlivnil především výstavbu československé armády, bylo vytvoření Severoatlantického paktu dne 4. dubna 1949, čímž se západní hranice ČSSR stala hranicí s vojenskými silami NATO. Socialistické státy uzavřely smlouvu o vytvoření koalice pro obranu socialistických států až v květnu 1955 na Varšavské konferenci tzv. Varšavskou smlouvou. Zápolení těchto dvou vojenských velmocí bylo ukončeno rozpadem Sovětského svazu roku 1991, což lze také považovat za konec studené války, i když ten nebyl nikdy oficiálně vyhlášen (Kol., 1989 s. 114, 272 – 273).

4.3.2 Ostatní ozbrojené složky státu

Po druhé světové válce vedle armády vznikaly v Československu ještě další ozbrojené složky, jež se podílely na udržování pořádku a vnitřní bezpečnosti státu, proto považují za vhodné je alespoň krátce představit.

4.3.2.1 Sbor národní bezpečnosti

Na vzniku Sboru národní bezpečnosti měl velký podíl ministr vnitra V. Nosek, který se zasadil o zrušení starých bezpečnostních složek. Na zasedání předsednictva vlády dne 17. dubna 1945 byla pak schválena nová koncepce výstavby bezpečnostních sborů. Vycházelo se přitom také z nařízení SNR z 23. února 1945, na jehož základě byly rozpuštěny policejní a četnické útvary na Slovensku. Nové národní bezpečnostní služby měly tvořit tři složky: sbor uniformované Národní bezpečnostní služby, sbor neuniformované Národní bezpečnostní služby a Pohotovostní sbor. Do doby než vláda schválila SNB, se o bezpečnost staraly přechodné národní bezpečnostní jednotky národních výborů – národní milice a národní gardy. Odzbrojení těchto přechodných bezpečnostních složek proběhlo na návrh Komise pro vnitřní národní bezpečnost ve dnech 12. až 17. června 1945. Úkolem SNB bylo udržení pořádku a bezpečnosti. Od počátku sice nebyl SNB jednoznačně pod vlivem komunistické strany, ale s její silící pozicí se nakonec jejím nástrojem stal (Kol., 1989 s. 81 – 84).

4.3.2.2 Závodní milice

Závodní milice byly tvořeny z řad ozbrojených dělníků v různých závodech a továrnách a aktivně se podílely na boji proti nacistům v průběhu květnového povstání

v roce 1945. Ústřední rada odborů a vojenská komise České národní rady po ukončení květnových bojů projednávala další existenci této revoluční gardy. Již 12. května 1945 bylo touto radou rozhodnuto, že i nadále setrvají v závodech ozbrojené složky tvořené z řad zaměstnanců. Členové závodních milicí podléhali kázeňsky zřizovateli, tedy příslušnému podniku. Stejně tak tomu bylo se zabezpečením výstroje a výzbroje a výdajů, které souvisely s výkonem služby. Jejich existence byla zpečetěna ve výnosu ministerstva vnitra dne 7. prosince 1945. Hlavním úkolem milice bylo vykonávat strážní službu a bezpečnostní službu související s ochranou závodu. V jejich pravomoci bylo zadržet pachatele do příchodu bezpečnostních orgánů (Kol., 1989 s. 84.).

4.3.2.3 Pohraniční a Finanční stráž

V listopadu 1945 vznikl kvůli nedostatku sil a prostředků problém se střežením státní hranice, proto na podzim proběhlo společné jednání představitelů ministerstva národní obrany, ministerstva vnitra a ministerstva financí. Z jednání vyplynulo, že ochrana státní hranice bude svěřena jednak do rukou pohraničních pluků SNB, jednak jednotkám Finanční stráže, které střežily celní hranici. Po únorovém převratu byl kladen ještě větší důraz na střežení hranice, současný systém se jevil jako nedostačující. Nasvědčoval tomu i fakt, že mezi jednotkami SNB a Finanční stráží byla jistá řevnivost. K 1. lednu 1949 proto došlo ke zrušení stávajících zvláštních pohraničních útvarů, v rámci Veřejné bezpečnosti vznikla Pohraniční stráž SNB. Přesto se nadále nedařilo plnit odpovídajícím způsobem ochranu státní hranice, docházelo k častým ilegálním útokům z republiky a naopak. Jako nejlepší řešení se jevilo přistoupit k vojenskému střežení státní hranice. Stalo se tak 1. ledna 1951 (Kol., 1989s . 345).

4.3.2.4 Vojska ministerstva vnitra

Definitivní zformování Vojsk ministerstva vnitra proběhlo v roce 1954 a byly tvořeny jednotkami Pohraniční stráže, Vnitřní stráže a důstojnickými kádry Civilní ochrany. Sloužila k plnění speciálních úkolů spjatých především s obranou hranic, obranou důležitých průmyslových budov, železničních uzlů atd. Spadala do podřízenosti ministra vnitra (Kol. 1989 s. 568).

4.3.2.5 Vnitřní stráž

Postupem času se ukázalo, že kromě střežení stání hranice je také nezbytné střežení důležitých závodů. SNB a závodní milice však nedisponovaly dostatečnými

silami ani prostředky pro takovéto zabezpečení. Armádě tento úkol také nepříslušel. Proto došlo k vytvoření jednotek Vnitřní stráže, které byly součástí ministerstva vnitra. Mezi hlavní úkoly stráže patřilo střežení důležitých průmyslových budov, komunikačních uzlů a jiných klíčových zařízení před diverzanty, teroristy a špióny (Kol., 1989 s. 498).

4.3.2.6 Lidové milice

Lidové milice vnikly v únoru 1948 jako „ozbrojený oddíl dělnické třídy“. Byly to právě Lidové milice, které dopomohly komunistické straně k převratu roku 1948 a představovaly poměrně spolehlivou oporu komunistického režimu. Organizace milicí vycházela z armádního systému. Velení milicí bylo do března 1948 v rukou ÚV KSČ, od března 1948 bylo velení převedeno na ministerstvo vnitra, avšak tato podřízenost trvala pouze do poloviny roku 1953, kdy bylo s konečnou platností rozhodnuto o podřízení milicí ÚV KSČ. Změna podřízenosti v roce 1948 vycházela jednak z úzké spolupráce SNB a Lidových milicí, jednak z nedostatečně vybudovaného aparátu ÚV KSČ, který měl zabezpečovat výstavbu, výcvik a organizovat součinnost SNB a Lidových milicí. Zákon o Sboru národní bezpečnosti vydaný 21. prosince 1948 ve svém paragrafu 15 odstavci třetím poprvé právně legalizoval činnost a existenci milicí (Kol., 1989 s. 502).

Výcvik a příprava milicí byla do roku 1953 řízena SNB a tvořily ji tyto části: taktická, střelecká a pořadová příprava. Jejich spolupráce probíhala především v oblasti společných akcí proti demonstrantům a v oblasti dodávky výzbroje, kterou SNB nedisponovaly. Od roku 1953 byla příprava a výcvik rozšířen o vojenskou, chemickou a ženíjní přípravu a vojenskou topografii. Zabezpečení tohoto výcviku a prakticky i všech ostatních úkolů spojených s výstavbou milicí prováděla armáda. ČSLA dodala Lidovým milicím například: pušky vz. 98, 24 a 23, pistole vz. 27 a 50, samopaly vz. 23/25, lehké a těžké kulometry, ruční protitankové zbraně, protiletadlové kulometry.

Miliční jednotky se podílely na zajištění pořádku při protistátních demonstracích, účastnily se odhalování spekulantů a sabotáží, proto nebyla náhoda, že došlo k jejich využití při měnové reformě v roce 1953 a že se s jejich zásahem počítalo také v listopadu 1989 (Kol., 1989 s. 348 – 350).

4.4 Období 1989 – 2005

Vývoj armády a obranné politiky v období po svržení komunistického režimu v listopadu 1989 lze rozdělit do několika etap s evidentním přelomovým datem 1. ledna 1993, kdy se změnila federativní ozbrojená síla na národní.

4.4.1 Armáda po roce 1989

Na konci roku 1989 panoval ve společnosti vůči armádě značně záporný postoj, vyplývalo to nejen z její politické orientace, ale také z historických skutečností. Armáda nebyla nikdy využita k obraně před vnějším nepřítelem, ba co více v roce 1969 byla zneužita komunistickým režimem proti vlastnímu lidu, aby potlačila demonstraci proti vstupu vojsk Varšavské smlouvy, která se konala v den jejího prvního výročí (Tůma, Janošec, Procházka, 2009 s. 18).

V ČSLA bylo v roce 1989 politicky organizováno v KSČ 75,8 % důstojníků a 27,8 % praporčíků, právem tedy vzbuzovala nedůvěru a strach z možného zneužití jako tomu bylo v roce 1969. Tuto skutečnost si uvědomovaly také nově nastupující politické elity, proto již v prosinci roku 1989 přistoupily k depolitizaci armády. K definitivnímu zániku stranického řízení armády došlo na základě novely zákona č. 76/1959 Sb. ve znění pozdějších předpisů, v jehož § 2b odst. 1 byla zakázána činnost stranických organizací a v § 2b odst. 2 bylo zakázáno vojákům z povolání být členem politické strany a hnutí (Černoch, Královec, 2002 s. 14). Ačkoliv tento zákon zabezpečil zánik podřízenosti armády komunistickému velení, část nových politických elit armádě stále nedůvěřovala. Krajní levice a pravice vystupovaly dokonce s návrhy na úplné rozpuštění federální armády a vytvoření armády nové zcela profesionální, která by nebyla zatížena totalitními důstojníky (Kříž, 2004 s. 41).

Resort Federálního ministerstva obrany také zahájil rehabilitační řízení s vojáky v záloze, kterým byla v období let 1948 – 1989 odňata vojenská hodnost, propůjčené vyznamenání nebo medaile či byli jinak poškozeni tehdejším režimem. K obnovení důvěry ve velitelský sbor přispěla reaktivace bývalých vojáků z povolání a občanských zaměstnanců.

Po roce 1989 neprobíhaly v armádě pouze změny spojené s očistou velitelského sboru, které jsou výše zmiňované, ale také změny dislokační, organizační a redukční. Tyto změny vyplývaly především z potřeby překonat tzv. dědictví studené války. Do roku 1989 byla armáda budována a organizována podle Sovětského svazu. ČSLA se v případě mobilizace měla začlenit do skupiny sovětských vojsk, která na našem území působila od srpna roku 1968. Tomuto předurčení odpovídala také její struktura, dislokace, výzbroj a početní stav.

Dislokační změny měly zabezpečit rovnoměrné rozložení vojsk na celém území státu tak, aby byla schopna zabezpečit obranu republiky v případě jejího napadení z jakéhokoliv směru. Tyto přesuny probíhaly v návaznosti na odsun sovětských vojsk z ČSFR, který byl rozdělen do třech etap (Tůma, Janošec, Procházka, 2009 s. 27 - 31).

Cílem reorganizace armády bylo vytvoření moderního a účinného systému řízení obrany státu a velení ozbrojeným silám. Mezi nejcharakterističtější rysy reorganizace lze zahrnout např.: vytvoření integrované protivzdušné obrany, přechod z divizně-plukovního systému na brigádně-praporní. V praxi tato změna znamenala ústup od velkých divizních a plukovních taktických cvičení k sladování jednotek do stupně prapor s důrazem na vycvičenost jednotlivce (Černoch, Královec, 2002 s. 19).

Dne 19. listopadu 1990 byla ČSFR na pařížském summitu podepsána Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě, kterou lze považovat jako jeden ze základních redukčních dokumentů armády. Zatímco celkový početní stav vojáků v činné službě dosahoval v roce 1989 přibližně 210 tisíc osob, počátkem roku 1992 bylo v činné službě již pouze 159 152 vojáků. Snížení početních stavů vycházelo nejen z uvedeného dokumentu, ale také z Koncepce výstavby Československé armády do konce roku 1993. S-KOS dále stanovovala ČSFR početní limity hlavních druhů výzbroje a techniky (Tůma, Janošec, Procházka, 2009 s. 27 - 31).

Za další rovinu demokratizace armády lze považovat reformu právního řádu. Došlo k velmi podstatné novele branného zákona č. 92/1949 Sb., zákonem č. 72/1990 Sb. ze dne 14. března 1990. Novela vypustila řadu ustanovení a významně pozměnila zejména § 27 odst. 2, kde byla nahrazena slova „základní služba trvá 24 měsíců“ slovy

„základní služba trvá 18 měsíců“. Dále byly pozměněny § 1 odst. 1, 2, 3, z nichž vymizelo ono jednoznačné politické zaměření a možnost využití armády, pokud to vyžaduje důležitý hospodářský zájem. Nadále mohlo být vojáků použito při pohromách, ovšem i zde došlo k omezení. Další novely se branný zákon dočkal již v květnu 1991 pod č. 227/1991 Sb., kterou se k paragrafu jedna přidal odstavec čtvrtý. Odstavec stanovil, že ke střežení objektů zvláštního významu a k ostraze státní hranice je možno použít vojáky a to se souhlasem vlády ČSFR (Černoch, Královec, 2002 s. 19).

Za nutné také považuji konstatovat, že rozsáhlé dislokační změny vedly ke zhoršení sociální stránky života vojáků z povolání. Armádu v důsledku reformních změn opouštěli i perspektivní lidé, kteří nebyli dostatečně motivováni pro další službu. Domnívám se, že vojenská služba byla v této době považována za druhořadé zaměstnání. S tímto postojem se armáda potýkala až do roku 1997, kdy začala její prestiž stoupat.

4.4.2 Armáda po roce 1993

Československá zahraniční i vnitřní politika byla stále více ochromována spory o česko-slovenské a federální kompetence v rámci společného státu. Výsledky červnových voleb v roce 1992 a následná jednání předsedů vlád V. Klause a V. Mečiara vyústily v rozdělení Československa na dva samostatné státy. Armáda České republiky byla zřízena dne 1. ledna 1993 zákonem České národní rady č. 15/1993 Sb., o Armádě české republiky (Roušar, 2006 s. 33).

Rozdělení ozbrojených sil ČSFR upravoval ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské federativní republiky a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku a ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské federativní republiky. Již 28. září 1992 Rada obrany státu schválila zásady dělení sil a prostředků a stanovila poměr pro jejich dělení 2:1. Výjimku tvořili letouny MiG-29, kde byl poměr stanoven 1:1 a MiG-23, které zůstaly v ČR. Limity rozdělení osob, výzbroje a techniky byly stanoveny tak, aby v souhrnu nebyla překročena povolená hranice stanovená smlouvou S-KOS. Proces dělení ozbrojených sil byl řízen Generálním štábem, vojenskými velitelstvími Západ, Východ a Střed a velitelstvím letectva a protivzdušné obrany. Vojenský potenciál ČSFR byl rozdělen bez zásadních

problémů k 31. říjnu 1993. Nově vzniklá AČR představovala dvě třetiny bývalé federální armády (Tůma, Janošec, Procházka, 2009 s. 27 - 31).

Budování nové armády s sebou přineslo opět změny dislokační, organizační, systematizační, strukturální a redukční, které tvořily hlavní proud. Tyto změny vycházely z Koncepce výstavby AČR do roku 1996 schválené vládou roku 1993, ze zákona o Armádě České republiky z roku 1993, z Bílé knihy vypracované v roce 1995 a Vojenské strategie z roku 1994. AČR byla k 1. lednu 1993 členěna na pozemní vojsko, letectvo a protivzdušnou obranu dále byly také její součástí záchranné útvary Civilní obrany, železniční vojsko a jednotky ostrahy objektů zvláštní důležitosti. Poslední tři jmenované části byly vyjmuty ze sestavy AČR 31. prosince 1993. Postupné plnění transformačních kroků vedlo nejen ke změně organizační struktury AČR, ale také ke snížení počtů vojáků na 65 tisíc (Tůma, Janošec, Procházka, 2009 s. 27 - 41).

Výstavba armády do roku 1997 byla poznamenána jistým politickým nezájmem řešit bezpečnostní a brannou politiku. Za problematické lze označit jak absenci Rady obrany státu, která zanikla v důsledku rozdělení ČSFR v roce 1993, tak nedostatečné zkušenosti ministrů obrany v oblasti obranné politiky a řízení armády, které vedly k přijetí řady nekoncepčních kroků. Ke zlepšení situace došlo, až v období intenzivní přípravy na začlenění do NATO. Začleňování do atlantických struktur začalo oficiálně 8. července 1997, kdy Česká republika obdržela pozvání k členství na summitu NATO v Madridu. Neoficiálně ale proces integrace začal již při návštěvách generálního tajemníka NATO v ČSFR v letech 1990 a 1991, kde při politických rozhovorech byla také zmíněna možnost začlenění naší země do NATO. Česká republika vstoupila do Severoatlantické aliance, dne 12. března 1999 (Tůma, Janošec, Procházka, 2009 s. 39 - 44).

V návaznosti na vstup ČR do NATO bylo potřeba změnit branné zákonodárství, protože nové moderní ozbrojené síly vyžadovaly pružnější právní prostředí. Dlouho odkládaná legislativní úprava byla zahájena přijetím ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, který mimo jiné obnovoval po pětileté prodlevě činnost Bezpečnostní rady státu.

Na tento zákon navazovaly zákony ostatní:

- zákon č. 218/1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a vojenských správních úřadech,
- zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky
- zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní vojenské služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze,
- zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání,
- zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.

Na zákon č. 221/1999 Sb. dále navazuje soustava podzákoných norem, interních předpisů a rozkazů ministra obrany (Černocho, Královec, 2002 s. 50).

Legislativní změny v oblasti bezpečnosti a obrany státu si nevyžádal pouze vstup do Aliance. Již rozsáhlé povodně na Moravě v roce 1997 poukázaly na nedostatečnou pružnost právního systému. Domnívám se, že právě to zapříčinilo zbytečné prodlevy v poskytování pomoci vojáků v postižených oblastech. Mezi počátkem povodně a přijetím vládního usnesení, které upravovalo využití vojáků z povolání k záchranným a likvidačním pracím, uběhlo mnoho dlouhých dní. Lze tedy říci, že povodně v roce 1997 se staly impulsem pro vytvoření nového moderního právního systému pro oblast krizových situací a vytvoření Integrovaného záchranného systému.

4.4.3 Profesionální armáda

Česká republika disponuje od roku 2005 zcela profesionální armádou, která byla zřízena na základě přijetí nového branného zákona č. 584/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování dne 4. listopadu 2004. Přijetím tohoto zákona zanikla po více než 130 letech branná povinnost, kterou na území dnešní České republiky zavedl poprvé branný zákon z dob habsburské monarchie přijatý dne 5. prosince 1868 (Pernica, 2007 s. 9).

Počet zaměstnanců rezortu obrany činil k 1. lednu 2005 celkem 40 130 osob, z toho bylo 22 272 vojáků z povolání (KaNGŠ, 2009). Ačkoliv početní stav nenabýval takových hodnot jako armáda po roce 1989, splňovala nová „malá“ armáda veškeré předpoklady pro zvládnutí krizových situací vojenského i nevojenského charakteru,

ohrožující zájmy státu. V současné době je AČR nedílnou součástí aliančních vojsk a spolu s nimi se podílí na udržení a obnovení míru v nestabilních oblastech.

4.4.4 Další složky ozbrojených sil ČR

Ozbrojené síly České republiky jsou vedle armády ještě tvořeny Vojenskou kanceláří prezidenta republiky a Hradní stráží. Přestože se v následujícím textu nebudeme s nimi setkávat, považuji za vhodné je alespoň stručně představit.

4.4.4.1 Vojenská kancelář prezidenta republiky

„Vojenská kancelář prezidenta republiky je vojenským útvarem ozbrojených sil České republiky, který zajišťuje úkoly související s výkonem pravomocí prezidenta republiky jako vrchního velitele ozbrojených sil a s řízením Hradní stráže. Vojenskou kancelář řídí náčelník Vojenské kanceláře, kterého jmenuje a odvolává prezident republiky. Náčelník Vojenské kanceláře je prezidentu republiky přímo podřízen“ (Roušar, 2006 s. 56).

4.4.4.2 Hradní stráž

Kořeny vzniku Hradní stráže, stejně tak jako československé armády, sahají až k samotnému vzniku Československé republiky roku 1918. V současné době je Hradní stráž plně profesionální složkou ozbrojených sil a služba u ní podléhá standardnímu kariéernímu řádu vojáků z povolání. Zabezpečuje ceremoniály pro prezidenta republiky, vyplývají z Ústavy České republiky, zároveň zabezpečuje vnější ostrahu o obranu Pražského hradu a zámku Lány.

5 Významné mezníky ve vývoji Civilní ochrany

5.1 Období 1918 – 1939

5.1.1 Organizace a působnost civilní protiletdecké ochrany

Výstavba protivzdušné letecké obrany a civilní protiletdecké ochrany reflektovala na fakt poměrně rychle se vyvíjejícího vojenského letectví. Protože vojenské letectvo představovalo hrozbu nejen pro oblasti fronty, ale také pro týlovou oblast, bylo budování adekvátní protiletdecké obrany nezbytnou součástí obraného komplexu ČSR.

V československém státu byla CPO zřízena na základě zákona č. 82/1935 Sb., o ochraně a obraně proti leteckým útokům přijatým Národním shromážděním dne 11. dubna 1935. Z výše uvedeného zákona vycházelo vládní nařízení č. 199/1935 Sb. upravující povinnosti pozorovatelů důležitých podniků a povinnosti obcí z hlediska ochrany proti leteckým útokům. Zmiňovaný zákon upravoval jak oblast protivzdušné obrany, která byla svěřena branné moci, tak protivzdušné ochrany, o kterou se staraly civilní úřady tedy ministerstvo vnitra a podřízenému politické úřady. Služba zabezpečovaná civilními úřady byla označována civilní protiletdecká ochrana. Protiletdecká ochrana probíhala jak ve všeobecné rovině, zabývající se snížením citlivosti ohrožených míst, zastíracími manévry, evakuací osob a výstavbou hlásné služby, tak v rovině vlastní přípravy, což zahrnovalo odstraňování následků škod nebo zmírnění účinků zmiňovaného útoku (Kol., 1987 s. 458 – 460).

Orgány v oblasti CPO byly:

- obce – zejména pak starosta, jím jmenovaný velitel místní protiletdecké ochrany, místní poradní výbor sestaven ze zástupců samosprávných orgánů, vojenských posádek, národních gard, tělovýchovných spolků, požárníků, učitelstva apod.,
- výkonné složky podniků, ve kterých byla zřízena samostatná protiletdecká ochrana a jejich pozorovatelé,
- výkonné složky státních nebo státem spravovaných podniků, které prováděly potřebná opatření na základě pokynů nadřízeného stupně (Ministerstvo vnitra, 1937 s. 22).

Výkonné složky CPO byly:

- svépomocná služba obyvatelstva – měla za úkol odstraňovat malé a lokální následky leteckých útoků,
- pohotovostní služba veřejná – byla zřizována ve větších a středních městech a odstraňovala následky leteckého útoku většího rozsahu (Ministerstvo vnitra, 1937 s. 23).

Veřejné pohotovostní služby organizoval velitel civilní protiletecké ochrany obce a tvořily je služby bezpečnostní a pořádková, poplachová, požární, samaritská, asanační, spojovací a zpravodajská, zastírací, zvláštní (Kol., 1987 s. 458).

Výše zmiňovaný zákon ukládal občanům opatřit si na vlastní náklady plynovou masku stanoveného typu a udržovat ji v řádném stavu. Dále tímto zákonem byly upraveny podmínky pro výrobu a prodej plynových masek a jejich součástí, ukládal majitelům nemovitostí, na nichž se nacházely státní nebo jiné důležité podniky zbudování krytů (Kol., 1987 s. 459).

O tom, že prvorepubliková vláda neměla velký zájem o budování CPO svědčí nepoměr mezi tempem výstavby armády a zaostávajícím budováním CPO. Velký podíl na této propasti měl její hlavní orgán ministerstvo vnitra, které pro organizačně technické řízení vyčlenilo zprvu dva a později čtyři referenty. Další problém vyvstal v oblasti ukládání a kontrolování úkolů ostatních ministerstev, protože MV a ani Nejvyšší rada obrany na to neměly právo. Záleželo tedy jediné na benevolenci jednotlivých ministerstev, jak dané záležitosti budou řešit. Neuspokojivá situace byla několikrát kritizována v nejvyšších politických kruzích, u prezidenta E. Beneše 10. června 1938, avšak času pro nápravu bylo již příliš málo. Neschopnost MV zvládnout úkoly spojené s výstavbou a organizováním CPO vedly k postupnému přesouvání úkolů na MNO. Částečně se tak stalo přijetím branného zákona v roce 1937, kterým byla CPO včleněna do branné výchovy obyvatelstva (Kol., 1987 s. 462).

5.2 Období 1939 – 1945

V prvních měsících válečného období působila CPO samostatně, avšak v průběhu roku 1940 bylo celé řízení převedeno na protektorátní policii. V polovině

roku 1941 se protektorátní CPO stala součástí jednotné nacistické organizace Luftschutz. Začleněním protektorátní CPO do organizace Luftschutz byly zároveň zrušeny stávající nařízení a směrnice CPO a vešla v platnost říšská nařízení Luftschutzu. Tento stav setrval až do osvobození (Fiala, Vilášek, s. 36).

5.3 Období 1945 – 1989

Na počátku tohoto období převládala poválečná euforie, která výrazně ovlivnila vývoj obranných opatření Československa. Již 27. listopadu 1945 vydává vláda usnesení, z jehož základu vycházejí směrnice ministerstva vnitra pro likvidaci zařízení a materiálu protiletectvé ochrany. Postoj společnosti k reorganizaci obranných opatření před vzdušným napadením byl ovlivněn optimistickou představou, že další vývoj Československého státu již bude pouze mírový. Protiletectvé ochrana tedy do roku 1948 neposkytovala ani minimální ochranu obyvatelstvu před leteckým nebezpečím (Kol., 1989. s. 85 – 86).

Situace se začala měnit po roce 1948 v návaznosti na vojensko-politické dění ve světě. Civilní obrana byla až do roku 1951 organizována směrnicí z června 1948, která vycházela ze zákona č. 82/1935 Sb. Organizačně měla Civilní obrana tvořit samostatnou součást SNB a měla být řízena ministerstvem vnitra. Právní stránka CO byla vyřešena až v srpnu roku 1951, kdy vláda přijala usnesení o CO Československé republiky a tím zřídila novou Civilní obranu. Řízení a organizování nově vzniklé Civilní obrany spadalo opět do působnosti ministerstva vnitra. Síly a prostředky CO se členily na vojenskou a nevojenskou část. Vojsko CO tvořily zejména jednotky ženijní, zdravotnické a chemické. Nevojenské síly se členily na územní službu CO, jednotky a zařízení objektů CO a útvary svépomoci (Kol., 1989 s. 506 – 509).

Výstavba CO v padesátých letech byla, stejně jako budování armády, ovlivněna politickým děním ve světě. Hrozbu představovala atomová zbraň a její možné použití. Tato skutečnost si vyžádala na úseku CO velké množství změn. Bylo zapotřebí budovat civilní obranu na území celého státu, především realizovat výstavbu krytů pro civilní obyvatelstvo. Výše zmíněné nařízení již neposkytovalo dostatečný právní podklad pro tuto činnost, proto vláda přijala usnesení č. 49/1958 Sb. a následně zákon č. 40/1961

Sb., kterým se rušil zákon č. 82/1935 Sb., zákon č. 75/1938 Sb. a výše uvedené usnesení vlády (Linhart, 2005 s. 4).

Členem CO byl každý občan, který dovršil šestnáctý rok svého věku. Výjimkou byly opatřeny pouze matky s dětmi do 10 let, osoby s vojenskou povinností, příslušníci Lidových milicí a osoby se sníženou pracovní schopností. Příprava občanů k civilní obraně byla realizována na základě zákona č. 73/1973 Sb., o branné výchově (Fiala, Vilášek, 2010 s. 39).

Civilní obrana až do roku 1976 byla v podřízenosti ministerstva vnitra, avšak přijetím doktrinární teorie Varšavského bloku, byla její podřízenost převedena do působnosti ministerstva obrany. Přestože jednotky CO byly vybudovány pro případ války, uvažovalo se i o jejich využití v případě likvidace následků rozsáhlejších havárií či živelních pohrom (Linhart, 2005 s. 4).

5.4 Civilní ochrana po roce 1989

Po roce 1989 se Civilní ochrana čím dál více zaměřuje na mírové úkoly, tedy pomoc při živelních pohromách nebo jiných rozsáhlých katastrofách. V souvislosti s tím dochází k postupnému nahrazování názvu Civilní obrana na Civilní ochrana, avšak zákonem ustanovený byl tento pojem až v roce 1992.

Nová etapa vývoje Civilní ochrany začala ratifikací I. a II. dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů. Dodatkové protokoly podepsalo Československo v roce 1978, avšak ratifikovány prezidentem byly 15. ledna 1990 a v platnost tak pro náš stát vešly až 14. srpna 1990 (Linhart, 2005 s. 5).

V souvislosti s rozdělením ČSFR na Českou a Slovenskou republiku ukončil svou činnost štáb CO₁ ČSFR a jeho činnost převzal štáb CO₁ ČR. Usnesení vlády č. 26. ze dne 17. března 1993 konstatovalo, že nové uspořádání CO₁ se bude řešit současně s novou koncepcí AČR. Štáb CO₁ ČR vystřídal dne 1. září 1993 Hlavní úřad Civilní ochrany ČR a ten byl v přímé podřízenosti ministra obrany. HÚ CO₁ ČR společně s podřízenými útvary a zařízeními zabezpečoval výkon státní správy ve věcech CO₁ ČR.

Vládním usnesením č. 660/1993 Sb. ze dne 31. prosince 1993 byla ukončena činnost okresních štábů CO₁, přičemž byla k zabezpečení úkolů CO₁ v působnosti okresů a statutárních měst nově zřízena oddělení ochrany. Významnou změnu v otázkách CO₁ vyvolalo přijetí vládního usnesení č. 710/1997 Sb. ke koncepci zabezpečení úkolů CO₁ definovaných I. dodatkovým protokolem k Ženevským úmluvám z r. 1949 ze dne 12. listopadu 1997, které předjímá přenesení odpovědnosti z plnění úkolů civilní ochrany v míru na Ministerstvo vnitra (Linhart, 2005 s. 5).

Hlavní úřad CO₁ ČR měl také ve své podřízenosti pět záchranných pluků a to v Kutné Hoře, Rakovníku, Jindřichově Hradci, Olomouci a Bučovicích okr. Vyškov. Záchranné pluky byly postupně přejmenovány na záchranné a výcvikové základny Civilní ochrany – vojenské záchranné útvary. Jde o útvary, jež jsou samostatnou součástí armády a jsou předurčeny k záchranným a dalším neodkladným pracím s cílem poskytnout obyvatelstvu v mimořádných situacích účinnou a všestrannou pomoc. Využití těchto útvarů v míru se provádělo dle směrnice ředitele HÚ CO₁ ČR, přičemž tento umožňoval spolupráci s policií ČR, hasičskými záchrannými sbory a zdravotnickou službou (MO ČR, 2000 s. 155 – 157).

Převedení výkonu státní správy ve věcech ochrany obyvatelstva k 1. lednu 2000 z působnosti ministerstva obrany do působnosti ministerstva vnitra lze považovat za jednu ze zásadních změn v této oblasti. V souvislosti s touto změnou byly výše zmiňované záchranné útvary převedeny z podřízenosti HÚ CO₁ ČR do podřízenosti Armády ČR – Velitelství sil územní obrany se sídlem v Táboře. Ačkoliv došlo ke změně v podřízenosti záchranných útvarů, nedošlo ke změně jejich poslání. Záchranné a výcvikové základny byly nadále samostatnou součástí AČR a sloužily k pomoci při mimořádných situacích. Vojenské záchranné útvary byly zařazeny mezi ostatní složky nově vzniklého Integrovaného záchranného systému a na vyžádání poskytovaly podporu civilním orgánům (MO ČR, 2001 s. 128).

V roce 2003 došlo k organizačním, materiálním a dislokačním změnám ve struktuře AČR a v souvislosti s tím došlo k zániku stávajících Sil územní obrany a byla vytvořena dvě nová operačně-taktická velitelství - Velitelství společných sil v Olomouci a Velitelství sil podpory a výcviku ve Staré Boleslavi. Společné síly jsou tvořeny třemi

druhy sil: Pozemními silami, pod které byly převedeny záchranné útvary, Vzdušnými silami a Speciálními silami (MO ČR, 2004 s. 87). Záchranné útvary byly od roku 2004 součástí 15. ženijní zabezpečovací brigády, která spadala do podřízenosti Velitelství společných sil – Pozemní síly (MO ČR, 2005 s. 92). S touto změnou podřízenosti se záchranné útvary dočkaly dalšího přejmenování a to sice na záchranné prapory, avšak jejich dislokace a ani poslání se nezměnilo. V roce 2005 došlo k vyjmutí 15. žzb ze struktury Pozemních sil a nově spadala do přímo podřízených vojenských útvarů a zařízení Společných sil (MO ČR, 2006 s. 92).

V roce 2008 došlo v rámci transformace ozbrojených sil k reorganizaci Společných sil. Došlo k přejmenování 15. ženijní záchranné brigády na 15. ženijní brigádu. Zásadní změnou prošly hlavně vojenské záchranné prapory: 151. ženijní prapor Bechyně byl reorganizován do jiné struktury, 152. zpr Kutná Hora byl zrušen, 153. zpr Jindřichův Hradec byl zrušen a místo něho zde vznikl 44. lehký motorizovaný prapor, který je nově začleněn do struktury 4. brigády rychlého nasazení, 154. zpr Rakovník byl zrušen a nově byl v posádce zřízen 152. ženijní prapor a samostatná záchranná rota, 155. zpr Bučovice byl zrušen a místo něho zde vznikl 74. lehký motorizovaný prapor a je součástí organizační struktury 7. mechanizované brigády, 156. zpr Olomouc byl zrušen a v posádce jej nahradily 153. žpr a samostatná záchranná rota, 157. zpr Hlučín byl k. 1. lednu 2009 v plném rozsahu, tedy včetně techniky a personálu, předán Ministerstvu vnitra ČR, respektive Hasičskému záchrannému sboru ČR. Nově vytvořené celky mimo 44. lehkého mechanizovaného praporu a 74. lehkého mechanizovaného praporu jsou nadále ve struktuře 15. ženijní brigády, jejíž velení je dislokováno v Bechyni (MO ČR, 2009 s. 121).

K této problematice bych chtěla ještě podotknout, že 15. ženijní brigáda není tak jednoznačně předurčena pro plnění záchranných úkolů, jako její předchůdkyně. Hlavním úkolem ženijní brigády je v současné době poskytování ženijní podpory vlastním vojskům ve všech druzích operací. V případě živelních pohrom a jiných mimořádných událostí je sice vzhledem k širokému spektru možností ženijního vojska a také podřízeností dvou samostatných záchranných rot v Rakovníku a Olomouci primárně předurčena pro poskytnutí podpory IZS, avšak musíme vzít v potaz, že její síly a prostředky jsou značně zeštíhleny oproti minulým létům.

Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že Civilní ochrana stejně jako armáda musela od svého vzniku projít dlouhodobým vývojem. Je možné říci, že se její budování snoubilo s politickým děním a to jak světovým, tak uvnitř státu. V každé její etapě lze tedy nalézt určité charakteristické rysy dané doby. V roce 1918 to byly obavy z rychle se vyvíjejícího vojenského letectví. Následující etapa vývoje 1939 - 1945 byla pod nadvládou nacistické organizace Luftschutz. Období po ukončení druhé světové války 1945 - 1989 ovlivnilo vojensko-politické dění ve světě a hrozba možného použití atomové zbraně. Poslední etapa po roce 1989 s sebou přinesla nepřeborné množství změn. Avšak za nejvýznamnější lze považovat ty, jež se udály v souvislosti s pádem komunistického režimu, rozdělení ČSFR v roce 1993, přijetí zákona o IZS a v neposlední řadě ta nedávná z roku 2008 a s ní spojená reorganizace Společných sil AČR.

6 Integrovaný záchranný systém ČR

6.1 Významné mezníky ve vývoji IZS ČR

Rozpad tzv. komunistického bloku v roce 1989 vyvolal ve společnosti optimistické nálady, které vedly mimo jiné k tomu, že oblast ochrany obyvatelstva byla vytlačena na samý okraj politického zájmu. S odstupem času se však ukázalo, že je třeba řešit otázku komplexního záchranného systému ČR. Zásadní problém v oblasti záchrannářství představoval právní systém, který byl zkosnatělý a nepostihoval oblast ochrany a záchrany jako celek. Pro řešení této situace se nabízely dva přístupy (Linhart, 2005 s. 33).

„První přístup vycházel z vybudování komplexního záchranného systému na bázi stálých institucí směrem od shora dolů, které se měly zabývat záchrannářstvím“ (Linhart, 2005 s. 33). V praxi to tedy představovalo plošné využití sil a prostředků potřebných k záchranným nebo likvidačním pracím velkého rozsahu. Instituce měly být nasazeny tam, kde situaci nemohly zvládnout jednotlivé samostatné složky. Nevýhoda tohoto přístupu byla spatřována především v tom, že civilní ochrana nebyla budována a ani koncipována na zvládnání každodenních událostí.

„Druhý přístup budování záchranného systému vycházel z praktických zkušeností jednotlivých složek, které při likvidaci každodenních událostí byly nuceny spolupracovat“ (Linhart, 2005 s. 33). Druhý přístup tedy upřednostňoval součinnost tří základních složek – hasičů, Zdravotnické záchranné služby a Policie ČR a zároveň vytvoření takového právního prostředí, které by vymezovalo potřebné kompetence pro jejich činnost (Linhart, 2005 s. 33).

Přestože přijetí vládního usnesení č. 187 ze dne 18. března 1992 je považováno za výsledek společného úsilí nejen v oblasti záchrannářství, nadcházející politická situace nedovolila úkoly pro tuto oblast z něho vyplývající úspěšně dořešit (Linhart, 2005 s. 34).

V roce 1993 došlo k rozdělení dosavadní federace a ke vzniku České republiky. V souvislosti s tím lze pouze konstatovat, že bylo přijato dne 19. května 1993 vládní

usnesení č. 246 k návrhu zásad Integrovaného záchranného systému. Jedním z úkolů pro ministra vnitra a ministra životního prostředí, který vyplýval z tohoto usnesení, bylo zpracovat zásady IZS do návrhu zákona o prevenci a likvidaci havárií. Zákon se však nepodařilo připravit, proto i nadále v České republice převládalo jakési právní vakuum pro tuto oblast (Linhart, 2005 s. 35).

Za významný zlomový okamžik lze považovat rozsáhlé povodně, které postihly v roce 1997 zejména Moravu. Zde se jednoznačně negativně projevila nepružnost dosavadního právního prostředí. Problematika byla částečně vyřešena přijetím nového Ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Během následujících dvou let se velmi intenzivně pracovalo na přípravě dalších krizových zákonů. Snaha byla naplněna v roce 2000, kdy vešla v platnost nová soustava krizových zákonů. V souvislosti s přijetím této krizové legislativy se dne 1. ledna 2001 stalo garantem ochrany obyvatelstva Ministerstvo vnitra ČR. V současné době je tedy IZS právně vymezený systém spolupráce jednotlivých složek IZS.

6.2 Právní rámec a úkoly IZS

Vzhledem k tomu, že právní úprava v oblasti krizového řízení zahrnuje nepřehledné množství zákonů, vyhlášek a nařízení, které by se mohly stát samotným předmětem zkoumání, představím zde pouze čtyři zákony, které považuji v této oblasti za nejdůležitější.

Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky v platném znění. Předmětem úpravy zákona je oblast plynoucí z povinnosti státu zajistit svrchovanost a územní celistvost České republiky, ochranu jejích demokratických základů a ochranu životů, zdraví a majetkových hodnot. Dále zavádí termíny nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav, které má vláda právo vyhlásit v případě bezprostředního ohrožení státu (Fiala, Vilášek, 2010 s. 68).

Ústavní zákon je stěžejním předpisem právní úpravy v otázkách bezpečnosti a navazují na něj jak zákony krizové, tak zákony branné.

Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů lze považovat za základní právní předpis. Zákon vymezuje IZS, stanovuje jeho základní a ostatní složky jejich působnost. Dále upravuje působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních a samosprávních celků, práva a povinnosti právnických a fyzických osob a to ve vztahu k přípravě na mimořádnou událost, k záchranným a likvidačním pracím a k ochraně obyvatelstva.

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů stanovuje působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávních celků a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace, které nejsou vojenského charakteru (Fiala, Vilášek, 2010 s. 69).

Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů v platném znění. Předmětem úpravy zákona je příprava hospodářských opatření pro stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav a přijetí hospodářských opatření pro tyto stavy. Stanovuje pravomoc vlády, ČNB, správních úřadů v návaznosti na jednotlivé krizové stavy. Dále upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při přípravě a přijetí hospodářských opatření pro krizové stavy (Vilášek, 2009 s. 31 - 36).

Z dikce výše uvedených zákonů vyplývá, že úkolem IZS je především eliminovat bezprostřední vliv mimořádné události na osoby, majetek a životní prostředí a zahájit obnovu přijatelných životních podmínek.

6.3 Složky Integrovaného záchranného systému

Podle § 4 odstavce 1 zákona č. 239/2000 Sb. jsou základními složkami IZS Hasičský záchranný sbor České republiky, Jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, Zdravotnická záchranná služba a Policie ČR.

6.3.1 Hasičský záchranný sbor České republiky

Byl zřízen na základě zákona č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru ČR a o změně některých zákonů. Úkoly jsou HZS ČR plněny v rozsahu a podle

podmínek stanovených v příslušných právních předpisech, především zákonem č. 239/2000Sb., o Integrovaném záchranném systému ČR, zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a zákonem č. 133/1985 Sb., o požární ochraně. V současném pojetí je základním posláním HZS ČR chránit životy, zdraví obyvatel a majetek před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech (Fiala, Vilášek, 2010 s. 115).

HZS ČR je tvořen a řízen generálním ředitelstvem HZS ČR, které je součástí Ministerstva vnitra ČR. V čele generálního ředitelství stojí generální ředitel HZS ČR, který je zároveň náměstkem ministra vnitra. HZS ČR je dále členěn na hasičské záchranné sbory krajů v čele se svým krajským ředitelem a ty se člení na jednotlivé územní obvody. Součástí generálního ředitelství HZS ČR je také ústřední operační a informační středisko. Na krajské úrovni je to potom krajské operační středisko. Tato střediska jsou stálými orgány pro koordinaci složek IZS. HZS ČR také disponuje čtyřmi specializovanými chemickými laboratořemi, které jsou zařazeny do struktury HZS krajů Plzeňského, Středočeského, Jihomoravského a Moravskoslezského (Fiala, Vilášek, 2010 s. 117 - 119).

6.3.2 Jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany

Linhart (2005 s. 47) dělí Jednotky požární ochrany do šesti kategorií označovaných římskými číslicemi I - VI. Jednotky s územní působností zasahující i mimo svého zřizovatele jsou označeny JPO I, JPO II a JPO III a jednotky s místní působností zasahující na území svého zřizovatele jsou označeny JPO IV, JPO V a JPO VI.

Úkolem JPO je likvidace požáru, avšak vzhledem k jejich technickému a materiálnímu vybavení není po nich možno požadovat veškerá zabezpečení a opatření vedoucích k likvidaci živelních pohrom a jiných mimořádných událostí (Fiala, Vilášek, 2010 s. 119).

6.3.3 Zdravotnická záchranná služba

Zdravotnická záchranná služba jako jediná ze základních složek IZS nemá vlastní zákon, který by upravoval její činnost. V případě plnění své funkce se opírá o zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ve smyslu pozdějších předpisů a vyhlášky

Ministerstva zdravotnictví ČR č. 434/1992 Sb., o zdravotnické záchranné službě ve znění pozdějších předpisů. Od 1. ledna 2003 se zřizovatelem Zdravotnické záchranné služby staly místně příslušné Krajské úřady (Fiala, Vilášek, 2010 s. 123).

Úkolem Zdravotnické záchranné služby je poskytovat neodkladnou přednemocniční péči od okamžiku vyrozumění až po předání zraněného do nemocniční péče. Výkonnými prvky jsou výjezdové skupiny, které se dělí do tří kategorií – rychlá lékařská pomoc, rychlá zdravotnická pomoc a doprava raněných a nemocných v podmínkách neodkladné péče (Fiala, Vilášek, 2010 s. 124).

6.3.4 Policie České republiky

Policie České republiky je pověřena výkonem státní moci v oblasti bezpečnosti občanů, ochrany majetku a veřejného pořádku. Základním právním normou, která upravuje její úkoly, organizaci a oprávnění je zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Ústředním správním orgánem je Ministerstvo vnitra ČR. Policie České republiky je tvořena policejním prezídiem, útvary s celostátní působností a krajská ředitelství s jimi zřízenými útvary. Hlavní činností PČR v rámci IZS je zabezpečování pořádkové činnosti a regulace dopravy v místě mimořádné události (Fiala, Vilášek, 2010 s. 124).

Mezi ostatními složkami IZS dle zákona č. 239/2000 Sb., § 4 odstavce 2 náleží vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil ČR, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení Civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů. Mezi ostatními složkami jsou také v době krizových stavů zahrnuta odborná zdravotnická zařízení na úrovni fakultní nemocnice. Tyto složky poskytují pomoc základním složkám IZS na vyžádání specifikace využití jejich sil a prostředků je zpravidla předmětem dodatečných dohod mezi jednotlivými subjekty (Vilášek, 2009 s. 23).

7 Součinnost AČR a IZS ČR

7.1 Právní opory pro součinnost AČR a IZS ČR

Nasazování sil a prostředků AČR k provádění záchranných a likvidačních prací a humanitárních úkolů Civilní ochrany v případě vzniku živelních pohrom a velkých průmyslových havárií se uskutečňuje v souladu s platnými právními předpisy, mezirezortními dohodami a vnitřními předpisy AČR a to zejména:

- zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 239/2000 Sb., o Integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření a o změně a doplnění některých zákonů,
- Vyhláška MV ČR č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému, ve znění pozdějších předpisů,
- Rámcová dohoda o spolupráci mezi MV ČR a MO ČR uveřejněná ve Věstníku Ministerstva obrany ČR č. 28/2006, ve znění dodatku č. 1,
- Dohoda o plánované pomoci na vyžádání mezi Českou republikou, Ministerstvem vnitra – Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru ČR a Českou republikou, Ministerstvem obrany – Generálním štábem Armády České republiky ve znění dodatku č. 1,

- Realizační dohoda mezi Policií České republiky a Armádou české republiky k provedení nařízení vlády č. 465/2008 Sb., o povolání vojáků Armády České republiky k plnění úkolů Policie České republiky při radiačních haváriích na jaderných elektrárnách, ve znění dodatku č. 1.

7.2 Vyžadování sil a prostředků AČR k záchranným pracím

Síly a prostředky AČR k záchranným pracím jsou oprávněni vyžadovat u náčelníka Generálního štábu AČR Ministerstvo vnitra, hejtmani krajů, na území hlavního města Prahy primátor, starostové obcí s rozšířenou působností, starostové obcí a velitel zásahu na místě zásahu. Síly a prostředky jsou vyžadovány prostřednictvím Stálé směny společného operačního centra MO ČR cestou Operačního a informačního střediska IZS. Tento postup je realizován v případě, že nehrozí nebezpečí z prodlení (Rosická, 2007 s. 32). Schéma postupu vyžadování sil a prostředků AČR k záchranným pracím je znázorněno v příloze č. 1 této bakalářské práce.

V případě, že hrozí nebezpečí z prodlení, jsou oprávněni vyžadovat síly a prostředky AČR k záchranným pracím hejtmani krajů, starostové obcí, velitel zásahu a velitel jednotky požární ochrany u velitele vojenského útvaru nebo zařízení, které jsou nejbližší místu pohromy (§ 16 odst. 2 zákona č. 219/1999 Sb.). Schéma postupu vyžadování sil a prostředků AČR k záchranným pracím je znázorněno v příloze č. 2 této bakalářské práce.

Nasazení vrtulníků AČR je upraveno Směrnicí pro využití vrtulníků AČR v rámci IZS. Nasazení vyžaduje Operační a informační středisko IZS u stále směny Záchraného koordinačního střediska se sídlem v Praze Ruzyni.

7.3 Vyžadování sil a prostředků AČR k likvidačním pracím

Použití Armády České republiky k likvidačním pracím mohou vyžadovat u náčelníka Generálního štábu AČR Ministerstvo vnitra, hejtmani krajů, na území hlavního města Prahy primátor, starostové obcí s rozšířenou působností, velitel zásahu na místě zásahu. Osoby výše zmiňované mohou vyžadovat síly a prostředky AČR v souladu s příslušnými Územními poplachovými plány IZS (§ 20, § 21 zákona č. 239/2000 Sb.) V případě, že je potřeba žádat pomoc přesahující rámec těchto plánů,

mají oprávněnost HZS kraje, krajský úřad nebo Ministerstvo vnitra ČR (§ 22 zákona č. 239/2000 Sb.) Síly a prostředky jsou vyžadovány prostřednictvím Stálé směny společného operačního centra MO cestou Operačního a informačního střediska IZS. Schéma postupu vyžádání sil a prostředků AČR k těmto pracím je znázorněno v příloze č. 3. této bakalářské práce.

7.4 Rozhodování o nasazení sil a prostředků AČR k záchranným a likvidačním pracím

Jak vyplývá ze Směrnice náčelníka Generálního štábu AČR k nasazování sil a prostředků AČR v rámci IZS a k plnění úkolů PČR má pravomoc k nasazování sil a prostředků AČR k záchranným pracím v rámci IZS a k plnění úkolů PČR na základě delegované pravomoci zástupce náčelníka Generálního štábu – ředitel společného operačního centra MO, který následně informuje NGŠ AČR o nasazených silách a prostředcích AČR v rámci IZS. Jestliže hrozí nebezpečí z prodlení, může o nasazení sil a prostředků rozhodnout velitel vojenského útvaru nebo zařízení, u něhož bylo nasazení sil a prostředků požadováno. Velitel zpětně informuje o poskytnutí sil a prostředků v rámci IZS náčelníka Generálního štábu AČR cestou svého nadřízeného stupně – operačního velitelství. Je-li ohrožena podstatná část území ČR, rozhoduje o použití armády k záchranným pracím dle § 16 odst. 3 zákona č. 219/1999 Sb. vláda ČR na návrh ministra vnitra.

O nasazení sil a prostředků AČR k likvidačním pracím v rámci IZS rozhoduje na základě delegované pravomoci zástupce náčelníka Generálního štábu – ředitel společného operačního centra MO, ale pouze za předpokladu, že se jedná o síly a prostředky v rámci Územních poplachových plánů IZS. Zástupce náčelníka Generálního štábu – ředitel společného operačního centra, následně informuje o svém rozhodnutí NGŠ AČR. V případě, že by vyžádané síly a prostředky byly nad rámec těchto plánů, rozhoduje podle § 16 zákona č. 219/1999 Sb. vláda ČR. Schéma postupu rozhodování o nasazení sil a prostředků AČR k záchranným a likvidačním pracím je zobrazeno v přílohách č. 1; 2 a 3 této bakalářské práce.

7.5 Organizace řízení nasazených sil a prostředků AČR

Řízením sil a prostředků nasazených k plnění úkolů v rámci IZS nebo PČR je pověřen zástupce náčelníka Generálního štábu – ředitel společného operačního centra MO. V jeho pravomoci je vydávat rozkazy o nasazení jak je již zmíněno výše, o přemístění těchto sil a prostředků a o ukončení jejich nasazení.

Dochází k rozšíření Společného operačního centra MO o potřebné odborníky pro koordinaci vzniklé situace na resortní a vládní úrovni. Velitelé útvarů nebo zařízení rozšiřují podle potřeb svá operační střediska, která zajišťují součinnost s operačními a informačními středisky HZS a nadřízeného stupně. Velitel Krajské vojenské správy zajišťuje účast vlastních příslušníků v krizovém štábu kraje a bezpečnostních radě kraje, kteří poskytují informace Společnému operačnímu centru MO o vývoji vzniklé situace (Rosická, 2007 s. 33).

7.6 Organizace řízení a velení v prostoru nasazení

V prostoru nasazení řídí a koordinuje záchranné práce velitel zásahu. Velitel zásahu je velitel jednotky požární ochrany nebo určený pracovník HZS s právem přednostního velení. V případě, že není v prostoru nasazení stanoven velitel zásahu, stává se jím zpravidla příslušný funkcionář složky, která v místě zásahu provádí převažující činnost (Rosická, 2007 s. 33).

Velitel sil a prostředků AČR je odborně podřízen veliteli zásahu a je členem jeho štábu. Úkolem velitele sil a prostředků AČR je řídit nasazení podřízených sil a prostředků AČR a zabezpečit předávání informací o plnění úkolu veliteli zásahu a jemu nadřízenému stupni (Rosická, 2007 s. 33).

7.7 Úloha Společného operačního centra MO

Společné operační centrum MO je tvořeno velením dále pak odborem zahraničních operací, odborem krizového řízení a oddělením vnitřní správy. V čele Společného operačního centra MO je zástupce náčelníka Generálního štábu – ředitel společného operačního centra, který je přímo podřízen NGŠ AČR. V jeho rozhodovací pravomoci je mimo jiné rozhodování o nasazení plánovaných sil a prostředků

na podporu IZS k záchranným a likvidačním pracím při krizových situacích (Rosická, 2007 s. 49).

Společné operační centrum MO je mimo jiné odpovědné za plánování, řízení, a zabezpečení sil a prostředků AČR v krizových situacích na území ČR. Společné operační centrum MO řídí nasazení sil AČR v mezinárodních operacích OSN, NATO, EU a OBSE a odpovídá za národní velení, ekonomickou, právní a logistickou podporu. Podílí se také na zpracování návrhů na zapojení ozbrojených sil ČR do mezinárodních operací. Společné operační centrum MO je provázané s vrcholným managementem Ministerstva obrany ČR z oblasti krizového řízení zároveň s pracovním orgánem vlády pro krizové situace a Bezpečnostní radou státu, což je Ústřední krizový štáb ČR. V souladu s usnesením vlády č. 33/1999 Sb. zabezpečuje Společné operační centrum MO komplexní podporu Ústředního krizového štábu ČR (URL₁).

7.7.1 Odbor krizového řízení

Odbor krizového řízení při aktivaci Krizového štábu MO (Ústředního krizového štábu) zabezpečuje realizaci rozhodnutí těchto štábů. Odpovídá mimo jiné za plánování nasazení vyčleněných sil a prostředků AČR v rámci podpory IZS, za systémové řešení přechodu Společného operačního centra MO na Rozvinuté společné operační centrum MO v případě vyhlášení některého z krizových stavů nebo při uvádění resortu obrany do vyšších stupňů bojové připravenosti (URL₂).

7.7.2 Stálá směna Společného operačního centra MO

Společné operační centrum k zajištění nepřetržitého přehledu o vojensko-politických a bezpečnostních situacích v ČR a v zájmových prostorech v zahraničí zřizuje Stálou směnu společného operačního centra MO. Pro zabezpečení odpovídajících informací provádí Stálá směna společného operačního centra MO součinnost s orgány NATO a Evropské unie, vojenské policie, vojenského zpravodajství a s orgány Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničí ČR. V rámci AČR přijímá hlášení od přímo podřízených útvarů a zařízení, od vojenských pozorovatelů a z vojenských misí. Ze získaných informací zpracovává hlášení pro hlavní funkcionáře resortu a shrnuje v nich události za uplynulých 24 hodin (Rosická, 2007 s. 51).

7.8 Krizový štáb Ministerstva obrany ČR

Krizový štáb Ministerstva obrany ČR plní úlohu pracovního orgánu mistra obrany v procesu krizového řízení v rámci Ministerstva obrany ČR. Koordinuje prostřednictvím svých členů činnost všech součástí Ministerstva obrany ČR, spolupracuje s Bezpečnostní radou státu a navrhuje ministru obrany možná řešení vzniklé krizové situace. Členy krizového štábu jsou náměstci ministra obrany, NGŠ AČR, jmenovaní ředitelé sekcí MO ČR a dalších určených součástí resortu obrany (Rosická, 2007 s. 48).

8 Síly a prostředky AČR ve prospěch IZS ČR

K zabezpečování záchranných a likvidačních prací při pohromách sloužily záchranné a výcvikové základny, respektive na nich dislokované vojenské záchranné útvary, bývalé vojenské útvary CO₁. V rámci transformace ozbrojených sil ČR v roce 2008, však došlo k jejich reorganizaci, o níž jsem se podrobněji zmiňovala v kapitole číslo 4.

Počty sil a prostředků AČR vyčleňovaných na podporu Integrovaného záchranného systému jsou stanoveny nařízením vlády ČR a specifikovány v realizačních dohodách mezi Ministerstvem obrany ČR a Ministerstvem vnitra ČR. V současné době je AČR schopna pro tyto účely denně poskytnout 1 781 osob a 332 kusů techniky. Počty výše uvedené jsou jednou měsíčně aktualizovány odpovědnými pracovníky vojenských útvarů a zařízení. Samotné počty sil a prostředků jsou pak ovlivněny jak charakterem a rozsahem dané krizové situace, tak zmíněnou aktualizací počtů. „Tak třeba v roce 2002 AČR poskytla na záchranné a likvidační práce v rámci rozsáhlých povodní v Praze a dalších sedmi krajích 8 000 osob, zatímco v roce 2006 při povodních v Jihomoravském kraji a Jihočeském kraji poskytla přibližně 500 osob“ (URL₃). Jako další faktor, který ovlivňuje počty sil a prostředků AČR na podporu IZS a který musíme vzít v úvahu, je přechod ozbrojených sil ČR na plně profesionální armádu.

Podle informací z Ředitelství personální podpory MO - Odboru statistiky a analýzy dat AČR měla armáda k 31. prosinci 2004 celkem 21 055 vojáků z povolání a 6 359 vojáků v základní službě. V činné službě bylo tedy v roce 2004 celkem 27 414 vojáků. Po přechodu na plně profesionální armádu k 1. lednu 2005 sloužilo v armádě 22 145 vojáků z povolání, k 1. srpnu 2011 AČR disponuje 22 261 vojáky z povolání.

15. ženijní brigáda a jí podřízené prapory, zejména pak samostatné záchranné roty, v současné době představují stěžejní část sil a prostředků AČR pro podporu IZS ČR. 15. ženijní brigáda, respektive její prapory a samostatné záchranné roty jsou schopny vyčlenit síly a prostředky k plnění záchranných a likvidačních prací. Jedná se o odřady pro nouzové ubytování, odřady pro evakuaci osob při povodních, vyprošťovací odřady, odřady k zabezpečení průjezdnosti na komunikacích a ve městech, odřady

k provádění zemních prací, odřady pro nouzové přemostění, odřady k provádění trhacích a demoličních prací, odřady pro dekontaminaci osob a techniky (MO ČR, 2009 s. 121 – 122).

Další síly a prostředky ve prospěch plánované pomoci IZS vyčleňují Ústřední vojenský zdravotní ústav Praha, České Budějovice, Brno a Těchonín, 31. centrum výstrahy zbraní hromadného ničení Praha, 31. brigáda radiační, chemické a biologické ochrany Liberec, Nemocniční základna Hradec Králové, Ústřední vojenský veterinární ústav Hlučín, 24. základna dopravního letectva Praha, 22. základna letectva Náměšť nad Oslavou, 23. základna vrtulníkového letectva Přerov.

8.1 Popis jednotlivých odřadů 15. ženijní brigády Bechyně

8.1.1 Odřad pro nouzové ubytování

Odřad pro nouzové ubytování tvoří samostatná záchranná rota Rakovník a Olomouc, 44. lehký motorizovaný prapor Jindřichův Hradec, 74. lehký motorizovaný prapor Bučovice. Základní schopností tohoto odřadu je zabezpečení převozu materiálu a vybudování nouzového tábora - materiální základny humanitární pomoci s kapacitou 450 osob. Tento odřad je schopen poskytnout na základě požadavku oprávněné osoby 120 osob ve prospěch IZS (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 1).

8.1.2 Odřad pro evakuaci a humanitární pomoc

Odřad pro evakuaci a humanitární pomoc se skládá ze samostatné záchranné roty Rakovník a Olomouc, 151. ženijního praporu Bechyně, 44. lehkého motorizovaného praporu Jindřichův Hradec, 74. lehkého motorizovaného praporu Bučovice. Odřad je schopen poskytnout na základě požadavku oprávněné osoby 35 osob včetně potřebné techniky pro evakuaci osob. Úkolem tohoto odřadu je evakuace osob ze zatopených oblastí a převoz humanitární pomoci a zásobování (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 2).

8.1.3 Odřad pro pomoc technikou

Odřad pro pomoc technikou se skládá ze 151. ženijního praporu Bechyně, 152. ženijního praporu Rakovník, 153. ženijního praporu Olomouc. Odřad je určen pro vyproštění vozidel při kalamitní situaci na komunikacích. Ve prospěch IZS ČR

poskytuje 16 osob včetně vyprošťovací techniky, kterou představuje vyprošťovací tank T 72, tahač a podvalník (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 3).

8.1.4 Odřad pro zabezpečení sjízdnosti

Odřad pro zabezpečování sjízdnosti tvoří 151. ženijní prapor Bechyně, 152. ženijní prapor Rakovník, 153. ženijní prapor Olomouc v celkové síle 25 osob a 18 kusů techniky. Základní úlohou odřadu je zabezpečení průjezdnosti komunikací a také přemostění komunikace do 20 metrů při rozsáhlých povodních (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 4).

8.1.5 Odřad pro terénní a zemní práce

Odřad pro terénní a zemní práce tvoří 151. ženijní prapor Bechyně, 152. ženijní prapor Rakovník, 153. ženijní prapor Olomouc. Početní síla odřadu je 27 osob a 17 kusů techniky. Odřad je schopen plnit úkoly spojené s hloubením, rýhováním, navážkou zeminy a provádět demoliční práce při ledových povodních (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 5).

8.1.6 Odřad pro dekontaminaci osob a techniky

Odřad pro dekontaminaci osob a techniky je tvořen samostatnou strážní rotou Rakovník, samostatnou strážní rotou Olomouc, 44. lehkým motorizovaným praporem Jindřichův Hradec, 74. lehkým motorizovaným praporem Bučovice a 31. brigádou radiační, chemické a biologické ochrany Liberec. Jejich základním úkolem je zabezpečení dekontaminace osob a techniky od biologických a chemických látek a radiologických látek. Odřad ve prospěch IZS poskytuje 79 osob a odpovídající techniku k zabezpečení dekontaminace (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 6 - 7).

8.2 Ostatní vyčleňované odřady AČR

8.2.1 Odřad pro průzkum a detekci látek CBRN

Odřady pro průzkum a detekci látek CBRN zabezpečují epidemiologická šetření, odběr vzorků biologického materiálu nebo prostředí. Identifikaci biologických agens na místě eventuálně jejich převoz do stacionárních laboratoří. Odřad dále provádí monitorování radiační a chemické situace z hlediska výskytu současných bojových látek. 24. základna dopravního letectva Praha zabezpečuje letecký radiační průzkum.

Celý odřad tvoří 22 osob 12 kusů dekontaminační techniky včetně vrtulníku Mi – 17 (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 6).

8.2.2 Zdravotnické odřady

Zdravotnické odřady jejich základní schopností je posílení odborných kapacit ve stálých nemocnicích podle místa zásahu. Ústřední vojenský zdravotní ústav v Těchoníně má za úkol izolaci a léčení osob se závažnými nákazami, vyžadující nejvyšší stupeň biologické bezpečnosti (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 9).

8.2.3 Veterinární odřady

Veterinární odřady jsou tvořeny 8 osobami a dle situace odpovídající technikou. Odřady se využívají při epizootologickém šetření a v případě potřeby odvozu uhynulé zvěře následkem živelní pohromy (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 10).

8.2.4 Letecké síly a prostředky

Letecké síly a prostředky pro záchranné práce jsou poskytovány leteckými základnami v Praze, Přerově a Náměšti nad Oslavou. Jejich úkolem je záchrana a evakuace osob z postižených oblastí, přeprava záchranářských týmů a materiálu do postižené oblasti a letecká evakuace osob ze zahraničí. Odřad disponuje dvěma vrtulníky Mi-17, dvěma Airbusy 319CJ a čtyřmi letouny CASA 295M (SOC – MO, 2011 příloha 3., s. 11).

8.3 Materiální základna humanitární pomoci

Materiální základna humanitární pomoci je předurčena k poskytování pomoci postiženému obyvatelstvu. Základna poskytuje postiženému obyvatelstvu základní lékařskou pomoc, ubytování, stravování, možnosti hygieny a ošacení na dobu nezbytně nutnou. Základna slouží jako dočasné provizorium pro zabezpečení základních životních potřeb. Technické a materiální zařízení je vyčleněno z materiálních zásob Civilní ochrany a jedná se zejména o polní umývárny, kuchyně, záchody, nádrže na vodu atd. Potraviny pro postižené obyvatelstvo zabezpečuje ten orgán, který vyžádal pomoc (MO ČR, 2002 s. 10).

Základní části materiální základny humanitární pomoci jsou přijímací středisko osob, zdravotnické středisko, stravovací středisko, ubytovací prostor, sociální zařízení

a sklad. Vlastní základna je postavena ze stanů o půdorysu 6x6 metrů a 9x6 metrů a je uspořádána co možná nejefektivnějším způsobem. Kapacita jedné základny činí 450 osob. Pro vystavění je potřeba 14 – 30 osob podle použité varianty (MO ČR, 2002 s. 10).

Pohotovost k výjezdu stavebního týmu humanitární základny je plánována na 72 hodin od obdržení požadavku. V současné době armáda disponuje celkem čtyřmi základnami humanitární pomoci v Rakovníku, Olomouci, Jindřichově Hradci a Bučovicích (SOC MO, 2011 příloha 3. s. 1).

9 Závěr

Výstavba armády představovala vždy složitý proces, který byl ovlivněn nejen vnitropolitickým děním. V letech 1918 – 1938 byla československá armáda budována na základě rakouského systému. Po vypuknutí druhé světové války byla tato armáda na základě výnosu vůdce a říšského kancléře rozpuštěna a místo ní vznikly jednotky Vládního vojska, které však byly zcela řízeny říšskou vládou. V období let 1945 – 1989 byla československá armáda budována podle sovětského vzoru. Postupem času se z ní stal mocenskopolitický nástroj vládnoucí strany. Lidem byla chápána jako represivní složka státu, proti vlastním občanům. Po pádu komunistického režimu panoval ve společnosti proti armádě dosti záporný postoj. Její prestiž začala stoupat až v roce 1997, kdy pomáhala občanům postiženým ničivou povodní odstraňovat následky této katastrofy. Je zřejmé, že armáda v dnešní době nepředstavuje represivní nástroj vlády a ani složku, která by byla určena pouze k vedení války. Důkazem toho je působení Ozbrojených sil v různých mezinárodních humanitárních misích, začlenění Ozbrojených sil ČR do struktury Integrovaného záchranného systému ČR jakožto důležité podpůrné složky.

Armáda pro zabezpečení této podpory vyčleňuje síly a prostředky potřebné zejména k záchranným a likvidačním pracím při živelních pohromách. Stěžejní část sil a prostředků představují odřady záchranných rot Rakovník a Olomouc, lehkých motorizovaných praporů Bučovice a Jindřichův Hradec, ženijní prapory Bechyně, Olomouc a Rakovník, brigáda radiační, chemické a biologické ochrany Liberec, které jsou pro tuto činnost předurčeny. Další významnou pomocí jsou letecké síly a prostředky leteckých základen v Praze, Přerově a Náměšti nad Oslavou. Krizová situace nemusí vzniknout pouze na základě živelní pohromy, ale třeba také na základě teroristického útoku. Ačkoliv jde o hrozbu, kterou není většinou možné přesně předpovědět, armáda se svými silami a prostředky snaží možné riziko odhalit. Zejména zjišťováním informací o vojensko-politické a bezpečnostní situaci v zájmových oblastech a monitorováním radiační a chemické situace z hlediska výskytu současných bojových látek.

Veškerá výše zmíněná podpora by ale nemohla být uskutečněna bez dostatečného vymezení práv a povinností mezi jednotlivými subjekty IZS. Za základní

legislativní oporu právem považujeme zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, který mimo jiné stanovuje hlavní úkoly, práva a povinnosti jednotlivých složek IZS. Bližší vymezení součinnosti AČR a IZS je předmětem rámcových dohod mezi Českou republikou, Ministerstvem vnitra – Generálním ředitelstvím HSZ ČR a Generálním štábem AČR. Náčelník generálního štábu AČR vydává každý rok svou směrnici k nasazování sil a prostředků AČR v rámci IZS a k plnění úkolů PČR, která slouží určeným orgánům AČR jako základní řídicí předpis v této oblasti. Dalšími důležitými zákony v této oblasti jsou zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy.

Armáda není využívána ke každodenním zásahům jako základní složky IZS, protože to není jejím primárním úkolem. Přesto můžeme říci, že při vzniku rozsáhlé krizové situace se stávají odřady armády velmi důležitou podporou IZS a to zejména v oblasti záchranných a likvidačních prací při živelních pohromách.

Seznam použité literatury

- ČERNOCH, Felix; KRÁLOVEC, Karel. *Personální vývoj v resortu obrany (1990 – 2001)*. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2002.
- DRŠKA, Pavel. *Československá armáda v národní a demokratické revoluci 1945 – 1948*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1979. ISBN 28-019-79.
- FIALA, Miloš; VILÁŠEK, Josef. *Vybrané kapitoly z ochrany obyvatelstva*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-2461856-2.
- KALOUSEK, Miroslav. *Vládní vojsko 1939 – 1945 Vlastenci či zrádci?*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-063-2.
- KaNGŠ AČR. *Armáda České republiky v roce 2008*. Praha: Prezentační a informační centrum MO, 2009. ISBN 978-80-7278-489-9.
- Kol. *Vojenské dějiny Československa III. díl*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1987. ISBN 28-044-87.
- Kol. *Vojenské dějiny Československa IV. díl*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1988. ISBN 28-090-88.
- Kol. *Vojenské dějiny Československa V. díl*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1989. ISBN 28-069-89.
- KŘÍŽ, Zdeněk. *Civilní řízení a demokratická kontrola armády v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3590-0.
- LINHART, Petr. *Některé otázky ochrany společnosti*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005. ISBN 80-86640-43-4.
- MAREK, Jindřich. *Háchovi Melody Boys, Kronika českého vládního vojska v Itálii 1944 – 1945*. 1. vyd. Cheb: Svět křídel, 2003. ISBN 80-85280-95-7.

- Ministerstvo obrany České republiky. *Ministerstvo obrany České republiky Ročenka 1999*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2000.
- Ministerstvo obrany České republiky. *Ministerstvo obrany České republiky Ročenka 2000*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2001.
- Ministerstvo obrany České republiky. *Ministerstvo obrany České republiky Ročenka 2003*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2004. ISBN 80-7278-209-6.
- Ministerstvo obrany České republiky. *Ministerstvo obrany České republiky Ročenka 2004*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2005. ISBN 80-7278-231-2.
- Ministerstvo obrany České republiky. *Ministerstvo obrany České republiky Ročenka 2005*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2006. ISBN 80-7278-325-4.
- Ministerstvo obrany České republiky. *Ministerstvo obrany České republiky Ročenka 2008*. 1. vyd. Praha: Prezentační a informační centrum MO, 2009. ISBN 978-80-7278-495-0.
- Ministerstvo obrany České republiky. *Záchranné a výcvikové základny Armády České republiky*. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2002. ISBN 80-7278-165-0.
- Ministerstvo vnitra České republiky. *Poučení o leteckém nebezpečí a ochraně proti němu*. Praha: Svoz čs. důstojnictva „VOK“, 1937.
- PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: Trendy, teorie a zkušenosti*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2007.
- ROSICKÁ, Zdena. *Armáda České republiky a ochrana obyvatelstva v rámci integrovaného záchranného systému*. Vyškov: Ústav jazykové přípravy, 2007. ISBN 978-80-239-9465-0.

- ROUŠAR, Jaroslav. *Česká republika a její profesionální armáda*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2006.
- Společné operační centrum MO. *Směrnice náčelníka Generálního štábu Armády české republiky k nasazování sil a prostředků Armády České republiky v rámci integrovaného záchranného systému a k plnění úkolů Policie České republiky*. Praha: Prezentační a informační centrum MO, 2011.
- ŠÍN, Zbyněk; HUBKA, Augustin. *Branná politika a zákonodárství ČSSR*. 1. vyd. Praha: Polygrafia, 1980. ISBN 11-089-80.
- TŮMA, Miroslav; JANOŠEC, Josef; PROCHÁZKA, Josef. *Obranná politika Československé a České republiky (1989 – 2009)*. Praha: Prezentační a informační centrum MO, 2009.
- VILÁŠEK, Josef. *Krizové řízení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1723-7.

Legislativní prameny

- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 239/200 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Intranetové zdroje

(URL₁):<http://www.intranet.acr/SOCMO/default.htm> [cit. 2011-07-28]

(URL₂):<http://www.intranet.acr/SOCMO/default.htm> [cit. 2011-07-28]

(URL₃):http://sis.gs.acr/sis/sisportal/S:\SOC_MO\02_KŘ_operace_na_uzemi_CR\Archi v\Operace na území ČR\KRIZOVÉ UDÁLOSTI\KRIZOVÉ UDÁLOSTI\POVODNE [cit. 2011-07-22].